

**CHORWACJA LAT OSIEMDZIESIĄTYCH
XX WIEKU.
KULTURA – JĘZYK – LITERATURA**

**CHORWACJA LAT OSIEMDZIESIĄTYCH
XX WIEKU.
KULTURA – JĘZYK – LITERATURA**

Pod redakcją
LESZKA MAŁCZAKA, PAULINY PYCII I ANNY RUTTAR

UNIWERSYTET ŚLĄSKI

K A T O W I C E

WYDAWNICTWO GNOME

2 0 1 1

© Copyright by Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wszelkie prawa zastrzeżone

Recenzent
prof. UG, dr hab. AGNIESZKA SPAGIŃSKA-PRUSZAK

Projekt okładki i szaty graficznej
MAREK FRANCIK

Publikacja sfinansowana ze środków
UNIwersytetu Śląskiego w Katowicach

ISBN 978-83-63268-01-5

Złożono czcionką Times
Printed in EU

GNOME — Wydawnictwa Naukowe i Artystyczne
ul. Drzymały 18/6, 40-059 Katowice, Poland
tel.: 603370713 e-mail: wydawnictwognome@gmail.com

SPIS TREŚCI

Od redakcji	7
KREŠIMIR BAGIĆ Literatura i kultura chorwacka lat osiemdziesiątych	9
MILOVAN TATARIN „Quorum” – czasopismo młodych dla wszystkich pokoleń czytelników	44
FEĐA VUKIĆ Moša Pijade i Jim Morrison: kultura wizualna lat osiemdziesiątych w Chorwacji	71
ANNA RUTTAR Rockowe lata osiemdziesiąte w Chorwacji. Zagrzebskie pejzaże dźwiękowe	88
MARIA CICHONSKA, BRANKO KUNA Lata osiemdziesiąte w nowomowie chorwackiej i polskiej	99
KREŠIMIR MIĆANOVIĆ Jak zachować nazwę języka – lata osiemdziesiąte i debaty na temat języka	115
TVRTKO VUKOVIĆ Melancholia, uliczna heterotopia i język bez granic. Polityka chorwackiej poezji lat osiemdziesiątych dwudziestego wieku	133
BARBARA CZAPIK-LITYŃSKA Czas poety i poetyckie znaki czasu. O epistemie tomu <i>Tihe lomače</i> Slavka Mihalicia	152
MAŠA KOLANOVIĆ „Dekadencki socjalizm”, prolog (do) tranzycji. Chorwacka powieść i kultura popularna w latach osiemdziesiątych	164

KATARZYNA MAJDIK

(Auto)biografia pisarki. Ireny Vrkljan *Marina, czyli o biografii* 198

LESZEK MALCZAK

Polsko-chorwackie kontakty kulturalne i przekłady literatury chorwackiej
w Polsce w latach osiemdziesiątych 217

Indeks nazwisk 239

Opis zdjęć na okładce 246

OD REDAKCJI

Chorwacja lat osiemdziesiątych XX wieku to kontynuacja ubiegłorocznej publikacji poświęconej wcześniejszemu dziesięcioleciu. Tak jak poprzednio, znalazły się w niej teksty jednego z tomów wydawanych cyklicznie przez Zagrzebską Szkołę Slawistyczną, tym razem zatytułowanego *Sintaksa hrvatskog jezika / Književnost i kultura osamdesetih. Zbornik radova 39. seminara Zagrebačke slavističke škole*, red. Krešimir Mićanović, Zagreb 2011. Wybrane artykuły zostały przetłumaczone na język polski przez pracowników i studentów Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Śląskiego. W niektórych przypadkach można zauważyć różnicę pomiędzy tekstem chorwackim a jego polskim tłumaczeniem, pracowaliśmy bowiem na wariantach tekstów nadesłanych przez autorów, przy czym wszelkie zmiany, na jakie się zdecydowaliśmy, zostały z nimi skonsultowane i przez nich zaakceptowane. Przekładaliśmy również wszystkie cytaty, zachowując je równocześnie w brzmieniu oryginału, za wyjątkiem chorwackich przekładów utworów nietłumaczonych na język polski. Grupę chorwackich artykułów uzupełnia tekst Krešimira Mićanovicia, napisany specjalnie na potrzeby naszego tomu i wcześniej niepublikowany. Polskie spojrzenie na lata osiemdziesiąte prezentują pracownicy śląskiej kroatystyki.

Podytuł książki: *Kultura. Język. Literatura*, wskazuje na kręgi zjawisk, które chcieliśmy opisać. Choć trudno w sposób kategoryczny przyporządkować poszczególne teksty na zasadzie wyłączności do jednej z wymienionych dziedzin, jesteśmy zdania, że umownie, biorąc pod uwagę punkt ciężkości danego tekstu, możemy całość podzielić na trzy wyróżnione w podtytule części. Autorem pierwszego tekstu, najbardziej ogólnego, *sui generis* wprowadzenia do lat osiemdziesiątych, jest Krešimir Bagić. W części o kulturze znalazły się teksty: Milovana Tatarina poświęcony czasopismu „Quorum” i związanemu z nim pokoleniu literac-

kiemu, Fedi Vukicia dotyczący praktyk wizualnych oraz Anny Ruttar na temat muzyki rockowej i nowej fali. Część językoznawczą reprezentują: artykuł Marii Cichońskiej i Branka Kuny na temat chorwackiej i polskiej nowomowy oraz artykuł Krešimira Mićanovicia o sporach dotyczących nazwy języka, toczących się w dyskursie publicznym i politycznym. Część literaturoznawczą otwiera artykuł Tvrтка Vukovicia poświęcony praktykom poetyckim lat osiemdziesiątych. Przykładem postmodernistycznej praktyki poetyckiej, otwartej na różne koncepcje ideowo-estetyczne, jest tomik wierszy Slavka Mihalicia pt. *Tihe lomače*, który przedstawia w swoim tekście Barbara Czapik-Lityńska. Fenomenem powieści chorwackiej zajmuje się Maša Kolanović, a Katarzyna Majdzik jednym z nurtów tejże powieści, czyli prozą autobiograficzną w jej konkretnej realizacji, w tym przypadku autorstwa Ireny Vrkljan. Całość tomu zamyka artykuł Leszka Malczaka dotyczący polsko-chorwackiej współpracy kulturalnej, obecności kultury chorwackiej w Polsce oraz polskich przekładów literatury chorwackiej w omawianym okresie.

W tym miejscu chcielibyśmy podziękować recenzentce tomu, Pani Profesor Agnieszce Spagińskiej-Pruszk za wnikliwą lekturę i cenne uwagi dotyczące zarówno strony merytorycznej, jak i technicznej tekstów zamieszczonych w niniejszej publikacji.

*Leszek Malczak
Paulina Pycia
Anna Ruttar*

L e s z e k   M a ł c z a k

**POLSKO-CHORWACKIE KONTAKTY KULTURALNE
I PRZEKŁADY LITERATURY CHORWACKIEJ W POLSCE
W LATACH OSIEMDZIESIĄTYCH**

Lata osiemdziesiąte to ostatnia dekada długiego, bo obejmującego 45 lat, okresu kontaktów kulturalnych pomiędzy Polską i Jugosławią. W sytuacji, w której jedynym patronem współpracy kulturalnej pozostaje państwo i podległe mu instytucje, w zasadzie w naturalny sposób dochodzi do tego, że jej kształt i dynamika zależą przede wszystkim od czynnika politycznego. Dobitnie świadczy o tym notatka informacyjna Ministerstwa Spraw Zagranicznych o polsko-jugosłowiańskim Programie współpracy kulturalnej na lata 1986–1988, sporządzona po negocjacjach w sprawie nowego Programu, jakie odbyły się w dniach 17–21.03.1986 roku w Belgradzie:

Wyniki rozmów w Belgradzie wykazały, że istnieją korzystne warunki do kontynuowania współpracy w dziedzinach kultury i nauki oraz środków masowego przekazu.

Sprzyja temu dobry klimat polityczny we współpracy między obydwoma państwami, na który składają się ubiegłoroczne wizyty: w Jugosławii – Tow. Gen. W. Jaruzelskiego oraz w Polsce – premiera Milki Planinc. Duże znaczenie będą także miały ustalenia podjęte w czasie tegorocznej wizyty w Polsce Przewodniczącego Prezydium KC ZKJ Tow. Vidoje Žarkovicia¹.

„Klimat polityczny” był zatem dobry i korzystny, pomimo wprowadzenia w Polsce 13 grudnia 1981 roku stanu wojennego, na który być może Jugosławia zareagowałaby inaczej, gdyby nie jej własne problemy wewnętrzne (okres po śmierci Tity; wiosną 1981 roku w Kosowie miały miejsce pierwsze poważniejsze niepokoje i zamieszki rozwiązane użyciem siły), tak jak reagowała wcześniej w trakcie interwencji ZSRR na Węgrzech w 1956 roku oraz podczas interwencji wojsk Układu Warszawskiego w Czechosłowacji w 1968. W samym społeczeństwie chorwackim ruch Solidarności cieszył się

---

¹ Nr dokumentu Pf-236/DPWKN/86 z dnia 27.03.1986. Archiwum MKiS. Syg. 1509/4.

dużą popularnością i odnoszono się do niego z sympatią (warto w tym kontekście przypomnieć dwie piosenki Azry – tę poświęconą Solidarności *Poljska u momu srcu / Polska w moim sercu* z płyty *Sloneczna strana ulicy / Sunčana strana ulice* oraz tę napisaną właśnie po wprowadzeniu stanu wojennego *Proljeće je 13. u decembru / Wiosna 13 grudnia* z płyty *Filigranski pločnici*).

Spośród innych czynników wpływających na stan stosunków polsko-jugosłowiańskich istotne okazują się kwestie finansowe, które wielokrotnie uniemożliwiały realizację ustalonych wcześniej projektów. Współpraca między Polską i Jugosławią, podobnie jak z innymi krajami socjalistycznymi, odbywała się na zasadzie bezdewizowej wymiany bazującej na zasadzie wzajemności. W notatce nt. współpracy kulturalnej z Jugosławią w latach 1983–1985, która najprawdopodobniej została sporządzona w Ministerstwie Kultury i Sztuki (brak na niej daty, jakichkolwiek pieczęci i podpisu), w podsumowaniu czytamy:

Wymiana zespołów, wystaw i obserwatorów, przewidziana w Programie, jest realizowana przez obie strony. Natomiast bezpośrednia współpraca teatrów, muzeów, bibliotek uległa pewnemu zahamowaniu w porównaniu do lat 1980–1981. Realizacja bezpośredniej współpracy ze strony polskiej napotyka na pewne trudności finansowe – wysokie koszty podróży, transportu wystaw, dotyczy to szczególnie imprez finansowanych z budżetu instytucji terenowych, trudności potęguje konieczność opłacania kosztów podróży samolotem na terenie Jugosławii – w dewizach. Instytucje jugosłowiańskie często zasłaniają się trudnościami finansowymi w realizacji postanowień i podjętych zobowiązań².

A zatem, w związku z tym, że panował dobry klimat polityczny, czynnikiem w największym stopniu wpływającym na dynamikę współpracy kulturalnej okazał się czynnik finansowy. Lata osiemdziesiąte i kryzys ekonomiczny w obu krajach uniemożliwiały realizowanie zatwierdzanych programów współpracy.

WSPÓLPRACA KULTURALNA POMIĘDZY PRL I SFR JUGOSŁAWII CZY SR CHORWACJI?

Na ile uprawnione jest zajmowanie się polsko-chorwacką współpracą kulturalną, skoro Chorwacja była w omawianym okresie częścią Jugosławii i do samego końca posługiwano się określeniami: jugosłowiańscy twórcy, jugosłowiańska literatura, jugosłowiańska delegacja – to kluczowe pytanie, na jakie należy odpowiedzieć.

Jugosławia przeszła w okresie swojego istnienia kilka zmian ustrojowych. W latach osiemdziesiątych państwo to w wielu sferach funkcjonowało jak

---

² Archiwum MKiS. Syg. 1509/5.

konfederacja. Kierunek zmian, jakie następowały w Jugosławii, wytyczała uchwalona w 1974 roku konstytucja. Kreatorem współpracy kulturalnej zarówno pod względem merytorycznym, tzn. w zakresie programu, jak i, co może nawet istotniejsze, finansowym, były poszczególne republiki. *De facto* to one ustalały zakres współpracy, wybierały podmioty, tj., państwa i instytucje, z którymi chciały taką współpracę prowadzić, a organy centralne pełniły rolę koordynatora, który zbierał propozycje i je zatwierdzał. Ponadto, część kontaktów odbywała się z pominięciem centrali, na co wielokrotnie uskarżali się pracownicy belgradzkich urzędów przy okazji np. konieczności przygotowania jakiejś analizy czy gromadzenia danych statystycznych. Trudno o bardziej przekonujący dowód na tego typu problemy niż ustawa o ewidencji współpracy naukowej, kulturalnej, oświatowej i technicznej z zagranicą, uchwalona właśnie na początku lat osiemdziesiątych (*Zakon o evidenciji o naučnoj, kulturnoj, prosvetnoj i tehničkoj saradnji sa inostranstvom*; „Službeni list SFRJ” nr 59 z 28.10.1981). Ustawa regulowała prowadzenie ewidencji w zakresie:

badań naukowych; wyjazdów na specjalizacje oraz wymiany ekspertów i innych pracowników; oddelegowywania obywateli Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii do pracy zagranicą w ramach międzynarodowej współpracy naukowej, oświatowej, kulturalnej, technicznej i technologicznej; międzynarodowych konferencji w kraju i zagranicą; dokształcania zawodowego; pobytów studyjnych; wymiany i korzystania z naukowej i technicznej dokumentacji oraz informacji; kształcenia w instytucjach szkolnictwa wyższego oraz w innych placówkach oświatowych; imprez artystycznych i kulturalnych; wizyt i występów gościnnych; udziału w pracy zagranicznych organów i ciał będących częścią międzynarodowych organizacji, jak również innych przedmiotów lub form naukowej, kulturalnej, oświatowej, technicznej i technologicznej współpracy z zagranicą³.

Obowiązek prowadzenia ewidencji nakładała na „organizacje pracy uspołecznionej i inne samorządowe organizacje oraz wspólnoty, organy i organizacje społeczno-politycznych wspólnot, społeczno-polityczne oraz inne społeczne organizacje i stowarzyszenia obywateli uczestniczące w tworzeniu naukowej, kulturalnej, oświatowej, technicznej i technologicznej współpracy z zagranicą”⁴.

³ W oryginale: „naučna istraživanja; specijalizaciju i razmjenu stručnjaka i drugih radnika; upućivanja građana Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije na rad u inostranstvo u okviru međunarodne naučne, prosvetne, kulturne, tehničke i tehnološke saradnje; međunarodne skupove u zemlji i u inostranstvu; stručnu obuku; studentske boravke; razmenu i korišćenje naučne i tehničke dokumentacije i informacija; školovanje u visokoškolskim i drugim obrazovnim ustanovama; umetničke i druge kulturne manifestacije; gostovanja; učešće u radu stranih organa i tela međunarodnih organizacija, kao i na druge predmete, odnosno oblike naučne, kulturne, prosvetne tehničke i tehnološke saradnje sa inostranstvom” (art. 5).

⁴ W oryginale: „organizacije udruženog rada i druge samoupravne organizacije i zajednice, organi i organizacije društveno-političkih zajednica, društveno-političke i druge društvene organizacije i udruženja građana, koji učestvuju u ostvarivanju naučne, kulturne, prosvetne, tehničke i tehnološke saradnje sa inostranstvom” (art. 7).

Z kolei w artykule 9 mowa jest o bezpośredniej współpracy obywateli SFRJ oraz, że również w jej przypadku należy gromadzić informacje, nad czym pieczę mają sprawować właściwe organy w republikach i okręgach. Organizacje były zobowiązane w ciągu 30 dni dostarczyć dane do właściwego organu w republice – w Chorwacji był to *Zavod za kulturu Hrvatske*. Ten z kolei, co 3 miesiące, musiał przekazywać informacje do odpowiednich organów związkowych.

Dwa artykuły w tej ustawie mogą budzić zdziwienie. Bowiem ten relatywnie krótki i ogólny akt prawny przewiduje również konkretne sankcje w przypadku niewywiązania się z obowiązku prowadzenia ewidencji, nakładając kary zarówno na poszczególne organizacje (dla instytucji od 5000 do 50000 dinarów), jak i na osoby za to odpowiedzialne (od 500 do 1000 dinarów). Artykuł 14 natomiast mówi o konieczności przekazywania danych (zarówno przez instytucje poszczególnych republik, jak i instytucje związkowe) do właściwych organów związkowych również w czasie stanu wojennego lub w przypadku bezpośredniego zagrożenia wojennego⁵. Łatwo dostrzec w tych dwóch zapisach ślad bieżących problemów wewnętrznych, z jakimi borykała się w latach osiemdziesiątych Jugosławia. Wiadomo skądinąd, że postępuje wówczas stopniowy paraliż większości urzędów federalnych. Wiele wspólnych organizacji przestawało funkcjonować, a jedną z tych, w której kryzys Jugosławii był najbardziej widoczny, było Stowarzyszenie Pisarzy Jugosławii, w latach osiemdziesiątych dryfujące od kryzysu do kryzysu. Ostatni IX Kongres SKJ, jaki odbył się w Nowym Sadzie, pokazał wyraźne różnice pomiędzy delegatami z poszczególnych republik, które Ivo Goldstein nazwał różnicami w poglądach na literaturę i politykę nie do przewyciężenia („nepomirljive razlike u stavovima o knjževnosti i politici”)⁶. Reasumując, w wielu dziedzinach poszczególne republiki prowadziły własną politykę. Dotyczyło to również polityki kulturalnej (nie było wówczas centralnego ministerstwa kultury, każda republika miała swoje) oraz współpracy kulturalnej z zagranicą.

WSPÓLPRACA KULTURALNA

Współpraca kulturalna pomiędzy obydwojma krajami opierała się na podpisywanym na kilkuletnie okresy dokumencie nazywanym *Programem realizacji umowy o współpracy kulturalnej między Polską Rzeczpospolitą Ludową*

⁵ W oryginale: „ratnog stanja ili u slučaju neposredne ratne opasnosti”.

⁶ I. Goldstein: *Je li se Jugoslavija mogla održati?*, s. 82 <http://www.cpi.hr/download/links/hr/7274.pdf>. W oryginale: „No, ni u kulturi, dakako, nije sve bilo jednoznačno: 1985. je, tako, održan posljednji Kongres Saveza književnika Jugoslavije, na kojemu su republičke delegacije izrazile nepomirljive razlike u stavovima o knjževnosti i politici. Slično tome 1987. je u Prištini, nakon mnogih odgoda i uz očekivan bojkot dijela srbijanskih historičara, održan i posljednji kongres Saveza historičara Jugoslavije”.

*a Socjalistyczną Federacyjną Republiką Jugosławii*⁷. W latach osiemdziesiątych zawarto cztery takie umowy. Na lata 1980, 1981 i 1982 program został podpisany 18.01.1980 roku w Belgradzie, na lata 1983, 1984 i 1985 21.01.1983 roku w Warszawie, na lata 1986, 1987 i 1988 21.03.1986 roku w Belgradzie i na lata 1989, 1990 i 1991 10.03.1989 roku w Warszawie. Jak widać, miejsce podpisania podlegało rotacyjnej zmianie, a sam fakt podpisania umowy poprzedzały negocjacje prowadzone w Belgradzie lub w Warszawie przez specjalną, polsko-jugosłowiańską Komisję mieszaną ds. współpracy kulturalnej i naukowej. W trakcie obowiązywania Programu odbywały się również konsultacje na temat przebiegu współpracy i realizacji zawartej umowy.

Jeśli chodzi o polską stronę, współpraca w przypadku większych przedsięwzięć była realizowana przez centralną instytucję – Ministerstwo Kultury i Sztuki, w przypadku mniejszych przez poszczególne instytucje kulturalne, współpracujące ze swoimi jugosłowiańskimi odpowiednikami. Tak to wyglądało od strony formalnej. W praktyce budżety tych instytucji bywały zbyt małe i musiały one zwracać się do Ministerstwa z prośbą o dofinansowanie, a samo nawiązanie współpracy było możliwe tylko pod warunkiem wyrażenia zgody przez Ministerstwo. Bywało, że instytucje typowano odgórnie, a wprowadzenie w życie współpracy zależało już od dobrej woli „wybrańców”. I tak, określone środowiska były w jakimś stopniu sterowane i skazane na współpracę z określonymi podmiotami. Przykładowo w artykule 75 programu na lata 1983, 1984 i 1985: „Obie Strony będą popierać współpracę kulturalną między województwami, miastami, republikami i okręgami autonomicznymi. Obie Strony będą szczególnie popierać współpracę stolic obu państw Warszawy i Belgradu, jak też miast Krakowa i Skopje, Związku Organizacji Kulturalnych Słowenii i odpowiednich organizacji kulturalnych województwa katowickiego oraz współpracę między Republikańską Wspólnotą Kulturalno-Oświatową z Pljevlja i odpowiednimi organizacjami kulturalnymi województwa wałbrzyskiego”⁸. Mogło oczywiście zdarzyć się tak, że kolejność była odwrotna, najpierw na skutek inicjatywy oddolnej jakiejś organizacji, instytucje prowadziły ze sobą rozmowy, a dopiero później zapisywano to w Programie. Mógł też impuls płynąć z jednej strony, przy równoczesnym zainteresowaniu/braku zainteresowania/obojętności drugiej strony. Zrealizowane projekty, jak również ślady nawiązywania współpracy zachowane w dokumentach, potwierdzają, że każdy z powyższych scenariuszy był możliwy.

Sytuacja w Jugosławii z polskiej perspektywy jawiła się w następujący sposób:

⁷ Odwołanie do umowy podpisanej w Belgradzie 6 lipca 1956 roku.

⁸ Archiwum MKiS. Syg. 1509/4.

Realizacja Programu przebiega w odmiennych niż z innymi krajami socjalistycznymi warunkach. Składają się na to następujące przyczyny:

- zdecentralizowany, republikański system zarządzania kulturą w Jugosławii,
- daleko posunięta niezależność instytucji i organizacji kulturalnych od organów władzy państwowej,
- często trudna sytuacja finansowa instytucji kulturalnych i ich zasada samowystarczalności finansowej,
- różnice systemu walutowego w obu krajach i wypływające stąd trudności transferu honorariów (przy wymianie komercyjnej) i zakupu biletów lotniczych na terenie Jugosławii⁹.

Prawdopodobnie jedna z ostatnich analiz współpracy kulturalnej (bez podpisów, pieczęci, daty), zapewne pochodząca z końca lat osiemdziesiątych, wyraźnie pokazuje zmianę systemową i ustrojową, jaka się właśnie dokonywała oraz zanik znaczenia czynnika politycznego przy równoczesnym wzroście roli czynnika finansowego.

Największy wpływ na realizację Programu miała i mieć będzie w najbliższej przyszłości sytuacja finansowa współpracujących instytucji kulturalnych obu krajów.

Przemiany polityczne i ekonomiczne w Polsce będą miały również wpływ na rozwój współpracy kulturalnej z Jugosławią. Skromne środki finansowe i pełna samodzielność instytucji kulturalnych spowodują daleko idącą selekcję partnerów do współpracy. Należy oczekiwać, że wysokie koszty podróży do Jugosławii i utrzymania w Polsce zawężą krąg instytucji współpracujących. (...)

W ostatnich latach współpraca kulturalna z Jugosławią nie była centralnie sterowana. Konstrukcja Programu pozwalała jugosłowiańskim instytucjom zapraszać polskich twórców wg własnego wyboru i chociaż często nie było to wygodne dla Polski, większość zaproszonych skorzystała z zaproszeń. Również udział polskich zespołów artystycznych w międzynarodowych festiwalach odbywał się zgodnie z zainteresowaniem organizatorów¹⁰.

Słychać w tym zdaniu nutę niezadowolenia z faktu zapraszania niewygodnych twórców (chodzi przede wszystkim o osoby związane z opozycją lub emigracją). Możliwości wpływania na to, kogo zaprosi jugosłowiańska strona, zapewne dla ówczesnej władzy nie były satysfakcjonujące. Wydaje się też, że o wolności w zakresie zapraszania i nawiązywania współpracy przez polskie instytucje i twórców z jugosłowiańską stroną mowy być nie mogło. Na wszelką formę współpracy musiały wyrazić zgodę lokalne struktury władzy i partii, a na szczeblu centralnym Ministerstwo Kultury i Sztuki. Świadczy o tym dobitnie korespondencja Gdyńskiego Teatru Dramatycznego z Ministerstwem i Urzędem Wojewódzkim w Gdańsku w sprawie nawiązania współpracy z Jugosłowiańskim Teatrem Dramatycznym w Rijece, jak również fakt, że na każdy indywidualny wyjazd zgodę musiało wyrazić Ministerstwo.

---

⁹ Notatka nt. współpracy kulturalnej z Jugosławią (bez pieczętek, daty, podpisów). Archiwum MKiS. Syg. 1509/5.

¹⁰ Archiwum MKiS. Syg. 1509/5.

**WSPÓLPRACA W ZAKRESIE LITERATURY
I DZIAŁALNOŚCI WYDAWNICZEJ**

Program realizacji umowy o współpracy kulturalnej składał się z dwu zasadniczych części: Nauka, szkolnictwo wyższe i oświata oraz interesującej mnie: Kultury i sztuki. W ramach każdej części pojawiały się podpunkty, które regulowały określone sfery. Podpunkt F dotyczył Literatury i działalności wydawniczej. W programie na lata 1980, 1981 i 1982 w artykule 59 zapisano, że obie strony dołożą wszelkich starań, aby wydać co roku co najmniej po trzy przekłady ze współczesnej literatury pięknej, a do realizacji tej współpracy wyznaczono wydawnictwa: ze strony jugosłowiańskiej były to Prosveta i Nolit, a ze strony polskiej Naczelny Zarząd Wydawnictw. W artykule 66 stwierdzono, że: „Obie Strony będą popierać wydawanie na zasadzie wzajemności antologii poezji i prozy oraz słowników”. W artykule 62 przewidziano również wymianę po 2 krytyków, literatów i tłumaczy literatury pięknej, czym miały się zająć ze strony polskiej Związek Literatów Polskich, ze strony jugosłowiańskiej Stowarzyszenie Tłumaczy Literatury Pięknej SR Serbii i Związek Literatów SR Chorwacji. Ostatnia kwestia w następnym programie na lata 1983, 1984 i 1985 w artykule 68 została uszczegółowiona:

Obie Strony będą popierać wymianę literatów i tłumaczy literatury. W okresie obowiązywania Programu:

- Stowarzyszenie Chorwackich Tłumaczy Literatury wymieni z odpowiednią polską organizacją tłumaczy na okres 10 dni,
- Stowarzyszenie Tłumaczy Literatury Serbii będzie zapraszać co roku 1 tłumacza na 5 dni do udziału w Belgradzkich Spotkaniach Tłumaczy oraz wysyłać swojego przedstawiciela na podobne imprezy w Polsce lub na pobyt studyjny na taki sam okres¹¹.

W obu umowach znalazł się artykuł: „Obie Strony będą rozwijać, na zasadach wzajemności, współpracę w zakresie przekładów literatury drugiej Strony” (art. 60, art. 62).

W dwóch następnych Programach na lata 1986, 1987 i 1988 oraz 1989 1990 i 1991 kwestie dotyczące przekładu zostały przeformułowane i omówione w dwóch artykułach (odpowiednio 55 i 56 oraz 57 i 58). Artykuł 55 i odpowiednio 57 uzyskiwały brzmienie:

---

¹¹ Program realizacji Umowy o współpracy kulturalnej między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Socjalistyczną Federacyjną Republiką Jugosławii na lata 1983, 1984 i 1985 podpisany w imieniu Rządu Polskiej Rzeczpospolitej Ludowej i Związkowej Rady Wykonawczej Skupsztyiny Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii. Archiwum MKiS. Syg. 1509/4, s. 34.

Obie Strony za pośrednictwem właściwych instytucji i organizacji będą popierać i rozwijać współpracę w zakresie literatury i działalności wydawniczej, dążąc do zrównoważenia proporcji przekładów obu krajów (Archiwum MKiS, syg. 1509/4).

Zaś artykuł 56 – odpowiednio 58:

Obie strony, za pośrednictwem właściwych instytucji i organizacji, będą rozwijać współpracę w zakresie przekładów dzieł literackich drugiej Strony oraz wymiany tłumaczy literatury.

W okresie obowiązywania Programu:

- Stowarzyszenie Tłumaczy Literackich Serbii zaprosi corocznie po 2 tłumaczy na okres 5 dni w celu udziału w Belgradzkich Spotkaniach Tłumaczy. Wymieni także z Polską tłumaczy na 30 dni.
- Stowarzyszenie Tłumaczy Bośni i Hercegowiny zaprosi jednego tłumacza na Spotkania Tłumaczy Literatury w maju 1987 roku w Sarajewie (pobyt 10-dniowy). Strona polska zaprosi na zasadzie wzajemności tłumaczy z Socjalistycznej Republiki Bośni i Hercegowiny w kwietniu lub październiku 1987 roku.
- Stowarzyszenie Chorwackich Tłumaczy Literatury wymieni z odpowiednią polską organizacją tłumaczy na okres 15 dni.

W Programie na lata 1989, 1990 i 1991 zapis ten brzmi niemal tak samo, z tą różnicą, że zamiast Stowarzyszenia Tłumaczy Bośni i Hercegowiny pojawiło się Stowarzyszenie Tłumaczy Literackich Macedonii, które miało zaprosić polskich tłumaczy na Spotkania Tłumaczy w Tetowie.

Przyglądając się Programom na lata 1980–1985 i 1986–1991 widać, że stałą współpracę prowadziły ze sobą polskie stowarzyszenia literatów i tłumaczy ze swoimi chorwackimi i serbskimi odpowiednikami, a jej zakres się rozszerzał (m.in. liczba dni w wymianie tłumaczy). Było to zapewne efektem wzrostu świadomości potrzeby tego typu wyjazdów, których było mało w porównaniu do wyjazdów pisarzy na różne sympozja, festiwale itp. Na przykład konieczność zwiększenia wymiany tłumaczy sygnalizowała Ambasada PRL w Belgradzie w piśmie odnoszącym się do opracowywanego wówczas i konsultowanego planu współpracy kulturalnej i naukowej na lata 1986–1990 (fotokopia, bez podpisu):

W ramach wymiany kulturalnej należy więcej uwagi poświęcić sprawie przekładów książek i działalności wydawniczej. W związku z tym należy poddać szczególnej opiece tłumaczy poprzez ustanowienie dla nich specjalnych stypendiów, organizowanie wzajemnych seminariów, zapewnienie stałego dopływu informacji wydawniczych zarówno dla tłumaczy, jak i wydawnictw, organizowanie stałych roboczych ekspozycji książek itp.¹²

Innym powtarzającym się motywem było dążenie do zrównoważenia proporcji w tłumaczeniach, na co zwracała szczególną uwagę strona polska.

¹² Archiwum MKiS. Syg. 1268/14.

WSPÓLPRACA POMIĘDZY ZWIĄZKAMI PISARZY

Poza programem ogólnym, który był w zasadzie podstawą i ogólnym zarysem współpracy, więcej konkretnych pojawiało się w umowach zawieranych na podstawie programu przez poszczególne związki twórców. Niewątpliwie jednymi z najbardziej dynamicznie i regularnie współpracujących ze sobą związków były Związek Literatów Polskich i Związek Literatów Jugosławii. Ich umowy o współpracy również miały ogólny charakter. Na ogół były podpisywane po zawarciu programu o współpracy. Jedną z takich umów podpisano na lata 1985–1987. Definiowała ona ogólne zasady współpracy i kwestie finansowe; koszty pobytu pokrywała strona zapraszająca, koszty podróży – wysyłająca. Konkrety ustalano w protokołach o współpracy podpisywanych między Związkami na każdy rok oddzielnie. Protokół najczęściej określał minimalną liczbę dni pobytu pisarzy oraz tłumaczy i proponował wykaz imprez, jak również cel przyjazdu. Do Polski zapraszano pisarzy na seminaria i cyklicznie odbywające się festiwale, jak np. Warszawska Jesień Poezji czy Międzynarodowy Listopad Poetycki w Poznaniu. Na tzw. pobyty studyjne przyjeżdżali też pisarze w celu zbierania materiałów literackich o danym kraju. I tak, przykładowo w 1987 roku, każda ze stron, ZLP i ZPJ, miała przyjąć pisarzy na 124 dni. Ustalono wówczas, że do Polski na 10 dni przyjedzie pisarz słoweński, który interesuje się literaturą polską i ją tłumaczy, a do Słowenii pisarz i jednocześnie tłumacz literatury słoweńskiej. Wymiana tłumaczy nie była stałą praktyką. W 1988 roku ZLP zobowiązał się przyjąć na 30 dni pisarzy i tłumaczy na pobyty studyjne w celu zebrania materiałów literackich. W polskiej części protokołu nie pojawia się żaden tłumacz. W roku 1989 w ogóle nie zostali wymienieni.

Twórczość przekładowa pozostaje tą dziedziną, w której skutki wprowadzenia stanu wojennego są najmniej widoczne. Co więcej, lata osiemdziesiąte okazują się najlepszym czasem dla tłumaczeń literatury chorwackiej w Polsce. Na ogólną liczbę 51 przekładów z lat 1944–1989 (nie zostały wzięte pod uwagę antologie poezji, prozy i dramatu prezentujące dorobek jugosłowiański oraz drugie wydania tych samych tytułów, a uwzględniono *Bunt chłopów* Augusta Šenoi – przekład z języka rosyjskiego) 21 przypada właśnie na lata osiemdziesiąte (dla porównania: lata czterdzieste – 1 książka; lata pięćdziesiąte – 5; lata sześćdziesiąte – 11; lata siedemdziesiąte – 13), a 1981 rok z pięcioma przekładami jest najlepszym rokiem w całym wspomnianym okresie¹³. Niniejsze dane liczbowe pokazują sukcesywny wzrost

¹³ Na podstawie bibliografii, którą opracowuję w ramach projektu badawczego i która wkrótce ukaże się w druku.

liczby przekładów w każdej dekadzie, co z jednej strony można traktować jako kontynuację wyraźnej tendencji, z drugiej strony można spekulować, ile książek mogło się jeszcze ukazać, gdyby nie 13 grudnia 1981 roku. Jedno jest pewne, dużo widoczniejsze było wprowadzenie stanu wojennego w innych dziedzinach współpracy kulturalnej niż literatura przekładowa. Nie powtórzyła się też sytuacja z 1948 roku, kiedy nastąpił konflikt Jugosławii z ZSRR i krajami komunistycznymi, którego początek wyznacza rewolucja Informbiura i wyrzucenie Związku Komunistów Jugosławii z tej organizacji. Miało to wówczas katastrofalne konsekwencje dla polsko-jugosłowiańskiej współpracy kulturalnej (żywo i dynamicznie rozwijającej się do roku 1948). Nastąpiło zamrożenie wszelkich kontaktów. W latach 1948–1956 ukazały się 2 tłumaczenia, *Dzieci wielkiej wsi* Mato Lovraka i przekład z rosyjskiego *Buntu chłopów* Augusta Šenoi. Lata osiemdziesiąte nie tylko pod względem liczbowym prezentują się bardzo dobrze na tle poprzednich dziesięcioleci i w kontekście niespokojnej sytuacji politycznej, lecz również tytuły, jakie wówczas się ukazują, zasługują na uwagę.

PRZEKŁADY POEZJI

Na początku i na końcu dekady wydano dwie książki, które ze względu na stopień trudności przekładowej były ogromnym wyzwaniem. Chodzi o dwie antologie poezji: wieku dwudziestego – *Wewnętrzne morze. Antologia poezji chorwackiej XX wieku* oraz poezji starochorwackiej, a właściwie dorobku literackiego jednego miasta, wówczas Republiki Dubrownickiej – *Dubrownicka poezja miłosna*. Pierwsza pozycja to przedsięwzięcie bez precedensu w dziejach tłumaczeń literatury chorwackiej na język polski. Ponad sześćsetstronicowy wybór współczesnej poezji, w którym znalazły się wiersze siedemdziesięciorga dwojga autorów¹⁴. W sumie przekładało te teksty dwadzie-

¹⁴ Są wśród nich: Frano Alfirević, Goran Babić, Zvonimir Balog, Milan Begović, Julije Benešić, Tito Bilopavlović, Branimir Bošnjak, Dobriša Cesarić, Dalibor Cvitan, Marija Čudina, Mak Dizdar, Dragutin Domjanić, Jure Franičević-Pločar, Marin Franičević, Fran Galović, Mate Ganza, Zvonimir Golob, Zlatko Gorjan, Vlado Gotovac, Dubravko Horvatić, Dubravko Ivančan, Jure Kaštelan, Ivan Goran Kovačić, Gustav Krklec, Stanko Juriša, Veselko Koroman, Miroslav Krleža, Vesna Krmpotić, Slavko Miroslav Mader, Slavko Mader, Vjekoslav Majer, Sonja Manojlović, Nikola Martić, Antun Gustav Matoš, Tonči Petrasov Marović, Ljerkica Mifka, Slavko Mihalić, Stijepo Kočan Mijović, Nikola Miličević, Vladimir Nator, Josip Osti, Luko Paljetak, Vesna Parun, Boro Pavlović, Marija Peakić, Luka Perković, Nikica Petrak, Janko Polić Kamov, Josip Pupačić, Vladimir Reinhofer, Tomislav Sabljak, Željko Sabol, Josip Sever, Ivan Slamnig, Milivoj Slaviček, Ante Stamać, Duro Sudeta, Antun Branko Šimić, Stanislav Šimić, Adriana Škunca, Antun Šoljan, Nikola Šop, Krsto Špoljar, Dragutin Tadijanović, Zlatko Tomičić, Tin Ujević, Vladimir Vidrić, Ivo Vojnović, Šime Vučetić, Anđelko Vuletić, Ljubo Wiesner, Igor Zidić.

ścioro ośmioro tłumaczy¹⁵, dwie zaś osoby odegrały najważniejszą rolę w powstaniu tej książki: chorwacki poeta, polonofil i tłumacz Milivoj Slaviček oraz krakowski jugoslawista, poeta, tłumacz Julian Kornhauser. Druga antologia to wybór renesansowej i barokowej poezji miłosnej – projekt warszawskiej kroatystki Joanny Rapackiej, która zaprosiła do współpracy siedmioro polskich poetów i tłumaczy z różnych języków¹⁶ przekładających wiersze osiemnaściora poetów¹⁷. Jeśli chodzi o poezję, to w omawianym okresie ukazał się jeszcze w 1981 roku tomik wierszy Slavka Mihalicia *Sen w świetle* w wyborze, tłumaczeniu i ze wstępem Juliana Kornhausera. Do przekładu poezji należałoby również zaliczyć *Ballady Pietrka Kerempuha* Miroslava Krleży. Zadania ich przeniesienia na język polski podjął się Alija Dukanović, tworząc niewątpliwie jeden z najbardziej kontrowersyjnych przekładów literatury chorwackiej w Polsce w ogóle.

PRZEKŁADY PROZY

Dla znajomości i recepcji chorwackiej twórczości prozatorskiej istotne są przekłady dwóch książek Ranko Marinkovicia, niewątpliwie zaliczanych do klasyki literatury chorwackiej, powieści: *Cyklop* i *Wspólna kąpiel*. Ponadto przetłumaczono jeszcze powieści Antuna Šoljana *Port*, Petara Šegedina *Raport z prowincji*, Mirka Božicia *Bombę* i mniej znane: Mirka Sabolovicia *Miedze, które dzielą*, Krsto Špoljara *Kłopoty z muzą* oraz *Czas i pajęczyna*. *Edukacja sentymentalna na modłę chorwacka* (w Polsce ukazały się trzy książki Krsto Špoljara, pomimo tego, że pisarz ten nie jest zaliczany do czołówki chorwackich prozaików). Krótszą formę prozatorską reprezentują opowiadania chorwackiego borgesowca Drago Kekanovicia w wyborze pol-

¹⁵ Jacek Baluch, Stanisław Barańczak, Zbigniew Bieńkowski, Maria Dąbrowska-Partyka, Alija Dukanović, Wojciech Gałązka, Jerzy Gizela, Marian Grześczak, Anna Kamińska, Julian Kornhauser, Tadeusz Kubiak, Leopold Lewin, Bożena Nowak, Tadeusz Nowak, Jan Bolesław Ożóg, Seweryn Pollak, Aleksander Rymkiewicz, Barbara Sadowska, Joanna Salamon, Barbara Siwierska, Milivoj Slaviček, Włodzimierz Słobodnik, Zygmunt Stoberski, Adriana Szymańska, Tadeusz Śliwiak, Adam Włodek, Adam Zagajewski, Edward Zych.

¹⁶ Zbigniewa Bieńkowskiego, Jerzego Ficowskiego, Zygmunta Kubiaka (przekładał poezję łacińską), Jerzego Litwiniuka, Andrzeja Mandialiana, Adrianę Szymańską, Mirosławę Szymańską, Wiktora Woroszyńskiego.

¹⁷ Ivana Bunicia Vučića, Iliji Crijevicia (Aelius Lampridius Cervinus), Džore Držića, Marina Držića, Ignjata Durdevicia, Stijepo Durdevicia, Ivana Gundulicia, Marko Faustina Galjufa (Marcus Faustinus Gagliuffius), Duro Hidży, Rajmunda Kunicia (Raymundus Cunichius), Oracio Mažibradića, Šiško Menčetića, Nikoli Nalješkovicia, Sabo Bobaljevicia Mišetića, Karlo Pucića (Carolus Puteus), Dinko Ranjiny, Antuna Bratoslajćia Sasina, Dominko Zlatarića. Na początku wyboru znalazły się wiersze ludowe i anonimowe.

skim zatytułowane *Zagłada* i opowiadania SF Zvonimira Furtingera *Potrzebuję twojego ciała* i *Rozprawa precedensowa*.

PRZEKŁADY LITERATURY WSPOMNIENIOWEJ I ESEISTYCZNEJ

W omawianym okresie ukazały się aż trzy pozycje z zakresu literatury eseistycznej oraz wspomnieniowej: znana i przetłumaczona na wiele języków książka Joży Horvata: *Besa – dziennik podróży*; kolejna to obszerny – przygotowany przez Jana Wierzbickiego – wybór tego typu literatury z bogatej spuścizny Mirosława Krleży pt. *Dzienniki i eseje*; oraz wspomnienia jednego z największych chorwackich polonofilów – człowieka, który prawdopodobnie najwięcej uczynił na rzecz zbliżenia obu narodów i wzajemnego poznania – Julije Benešicia *Osiem lat w Warszawie*.

PRZEKŁADY LITERATURY DZIECIĘCEJ I MŁODZIEŻOWEJ

Tradycyjnie nie mogło zabraknąć tłumaczeń literatury dziecięcej i młodzieżowej. Obok *Babci Katarzyny* autorstwa dobrze już znanej najmłodszym czytelnikom Anđelki Martić (książka doczekała się dwóch edycji: w 1981 i 1986 roku) ukazały się jeszcze dwie pozycje adresowane do nieco starszego odbiorcy: Zvonimira Milčeca *My z Bukovca* oraz Ivicy Ivanca *Maturzyści*.

PRZEKŁADY W CZASOPISMACH

Publikacje w czasopismach w latach osiemdziesiątych to około 150 pozycji. W piśmie specjalizującym się w popularyzacji twórczości autorów obcych, najbardziej renomowanym czasopiśmie tego typu, „Literaturze na Świecie”, kilkakrotnie pojawiali się chorwaccy autorzy (w 1980 roku w numerze 9 i 12, w 1983 roku w numerze 5, w 1986 w numerze 1, w 1988 w numerze 10 i w 1989 w numerze 4). Z wyjątkiem 1989 roku każdy z tych numerów zawierał większą liczbę publikacji. W numerze 9 z 1981 roku przedstawiono jugosłowiański ekspresjonizm. Jego chorwacką wersję reprezentowały wiersze Mirosława Krleży i Antuna Branka Šimicia, esej Krleży o ekspresjonizmie oraz tekst Dobrišy Cesaricia o A.B. Šimiciu. Numer 10 z 1988 roku, zawierający między innymi przekłady chorwackiej liryki miłosnej, był swoistą zapowiedzią wydanej w roku następnym antologii *Dubrownicka poezja miłosna*. Pozostałe tytuły ograniczały się do pojedynczych publikacji. Dostępnym regularnie ukazywały się tłumaczenia z literatury chorwackiej na łamach „Faktów” i „Kultury Dolnośląskiej”, gdzie swoje przekłady publiko-

wał Edward Zych, krakowskiego „Życia Literackiego” oraz magazynu dla dzieci „Świerszczyk”.

DRAMAT

W dziedzinie dramatu, tradycyjnie najrzadziej tłumaczonego i zarazem publikowanego rodzaju literackiego, po raz pierwszy w Polsce ukazał się dwutomowy książkowy wybór tekstów opracowany przez Ognjena Lakićevića. W *Antologii jugosławińskiego dramatu* znalazły się dwa utwory autorów chorwackich: kultowe *Przedstawienie Hamleta we wsi Głucha Dolna* Ivo Brešana oraz *Chorwacki Faust* Slobodana Šnajdera. Powyższą publikację uzupełnia jeszcze jeden przekład utworu Ivo Brešana pt. *Uroczysty bankiet w przedsiębiorstwie pogrzebowym. Widowisko sceniczne w sześciu obrazach z prologiem* w tłumaczeniu Stanisława Kaszyńskiego, popularyzatora twórczości jugosławińskiego dramaturga w Polsce. Ukazał się on w czasopiśmie „Dialog” (4/1980).

TEATR

Biorąc pod uwagę polskie premiery, wstępy gościnne chorwackich teatrów i sztuki w Teatrze Telewizji, w omawianym okresie odbyło się około 27 premierowych spektakli. Całą dekadę można nazwać okresem Brešana. Poza *Przedstawienie Hamleta we wsi Głucha Dolna*¹⁸, które zostało w latach osiemdziesiątych wystawione przez 7 (a spośród nich 4 zrobiły to w 1981 roku) teatrów i doczekało się realizacji telewizyjnej wyreżyserowanej przez Olę Lipińską – wystawiano jeszcze: *Śmierć przewodniczącego komitetu domowego*, *Uroczysty bankiet w zakładzie pogrzebowym*, *Szatan na Wydziale Filozoficznym*, *Wspinacz (Elektrownia w Suchym Dole)*, *Wykopaliska archeologiczne we wsi Dilj*. A zatem na ogólną liczbę 27 przedstawień 13 przypada na twórczość jednego autora. Fenomen popularności Brešana wynika z czynników pozaliterackich. Najważniejszy z nich to ten natury politycznej i bardzo atrakcyjna jak na te czasy potencjalna subwersywność obecna w tekstach Brešana¹⁹.

¹⁸ Na ten temat wkrótce ukaże się artykuł pt *Między polityką i estetyką* w zrecenzowanej już książce pod redakcją Bożeny Tokarz.

¹⁹ W sezonie teatralnym 1980/1981 w kategorii najczęściej granych autorów zagranicznych w Polsce Ivo Brešan zajął 9 miejsce (142 przedstawienia, 6 realizacji, 3 sztuki, 49 266 widzów); w kategorii sztuk zagranicznych o największej frekwencji uplasował się na 18 miejscu z przedstawieniem *Uroczysty bankiet...* (67 przedstawień, 1 realizacja, 26 549 widzów); w sezonie teatralnym 1981/1982 Brešan uplasował się wśród autorów na 18 miejscu (59 przedstawień, 1 realizacja, 1 sztuka, 31 813 widzów) – w omawianym okresie jako jedyny dramaturg z Jugosławii.

W latach osiemdziesiątych odwiedzał Polskę dwukrotnie Teatr Satyryczny Jazavac z Zagrzebia; w 1980 roku przyjechał do Warszawy ze sztuką *Człowiek na stanowisku* Fadila Hadżicia, a w 1986 roku do Poznania z tekstem *Panowie i obywatele* tegoż samego autora; w 1985 roku w Krakowie i Warszawie gościł Teatr Dramatyczny Gavella z *Glembajami* Krleży; w 1989 roku odbyły się w Warszawie występy Chorwackiego Teatru Narodowego z Zagrzebia, wystawiającego sztukę Tirso de Moliny *Uwodziciel z Sewilii i kamienny gość* oraz utwór bośniacko-hercegowińskiego autora Amira Bukvicia *Homo novus*.

O LITERATURZE I KULTURZE CHORWACKIEJ

W kategorii tekstów o literaturze i kulturze chorwackiej opublikowano około 350 pozycji (uwzględniając zarówno pozycje książkowe, jak i publikacje w czasopismach). Jest to liczba zbliżona do tej z lat siedemdziesiątych (dla porównania w II połowie lat czterdziestych – około 100, lata pięćdziesiąte i sześćdziesiąte po około 250). Wśród pozycji książkowych znalazły się: niewielkich rozmiarów książeczka o poezji jugosłowiańskiej autorstwa Juliana Kornhausera: *Współczesna poezja jugosłowiańska (1941–1970)* wydana przez Ossolineum w 1980 roku w serii „Nauka dla wszystkich”; tegoż samego autora *Wspólny język* (Katowice 1983), w której autor pisał między innymi o poezji modernistycznej, dramacie Krleży pt. *Krzysztof Kolumb*, nadrealizmie, poezji Vesny Parun, poezji Milivoja Slavička, o Goranie Babićcu, prozie tzw. borgesowców, OFF-poezji²⁰. W 1982 roku w Łodzi ukazała się książka Edwarda Madanego na temat literatury wojennej *Jugosłowiański bóg Mars. Proza narodów Jugosławii w czasie wojny wyzwolenczej*²¹. Zainteresowania naukowe warszawskiej kroatystki, profesor Joanny Rapackiej, zostały zwieńczone rozprawą *Złoty wiek sielanki chorwackiej* poświęconą

²⁰ Rozdziały: *Mit w chorwackiej poezji modernistycznej* (Milan Begović, Dragutin Domjanić, Vladimir Nazor, Vladimir Vidrić), s. 5–18; „Związane” *sonety Vojnovicia*, s. 19–29; *Organizacja przestrzeni w dramacie poetyckim „Krzysztof Kolumb” Miroslava Krleży*, s. 42–52; *Źródła chorwackiego nadrealizmu* (Drago Ivanišević, Radovan Ivšić) s. 53–60; *Słowa-klucze w poezji Vesny Parun (próbna interpretacja)* s. 83–98; *Dziennik mówiony (o ironii w poezji Milivoja Slavička)*, s. 132–148; *Kategoria nowości na przykładzie chorwackiej literatury lat 70-tych*, (Goran Babić, proza „borgesowców”; OFF-poezja) s. 244–265.

²¹ J. Barković, s. 101–105; Cesarec August; Desnica Vladan, s. 133–136; Franičević Pločar Jure, s. 277–284 (osobny podrozdział); Kaleb Vjekoslav, s. 118–127 (osobny podrozdział); Kolar Slavko, s. 112–114; Kovačić Ivan Goran, s. 59–60; Horvat Jože, s. 81–82 i 311–319 (osobny podrozdział); Krleża Miroslav, s. 88–91; Nazor Vladimir, s. 74–78; Novak Slobodan, s. 337–344 (osobny podrozdział); Slamning Ivan, s. 335–336; Šegedin Petar, s. 142–143; Špoljar Krsto, s. 344–352 (osobny podrozdział); Stipčević Augustin, s. 114–115.

ważnemu nurtowi w literaturze dubrownickiej XVI i XVII wieku – literaturze pastoralnej, a przede wszystkim twórczości często porównywanego do Szekspira Marina Držicia.

Kolejne dwie publikacje to prace zbiorowe. Pierwsza z nich to tom artykułów na temat polsko-jugosłowiańskich związków literackich *Polska – Jugosławia. Związki i paralele literackie* wydany we Wrocławiu w 1987 roku. Zawiera on artykuły o polskiej i chorwackiej poezji barokowej, wierszach Slavička o Polsce, dramatach Vojnovicia i Wyspiańskiego, orientalizmach w romantycznej poezji chorwackiej i polskiej; jest też artykuł o życiu teatralnym w Polsce i w Chorwacji w czasie II wojny światowej²². Druga publikacja pochodzi z 1987 roku i są to teksty opublikowane w 62 numerze Prac Historycznoliterackich Zeszytów Naukowych UJ pod redakcją Mariana Tatary poświęcone twórczości Ivo Vojnovicia i pochodzące z sesji naukowej zorganizowanej 25 marca 1980 roku przez Komisje Słowianoznawstwa krakowskiego Oddziału PAN z okazji 50 rocznicy śmierci autora *Dubrownickiej trylogii*²³.

Na uwagę zasługuje również pozycja z zakresu naukowej literatury historycznej – wydana w 1985 roku *Historia Jugosławii*. Jak stwierdzają na początku wstępu jej autorzy, Waclaw Felczak i Tadeusz Wasilewski, „pierwsze polskie opracowanie dziejów Jugosławii”²⁴.

PODSUMOWANIE

Lata osiemdziesiąte pomimo wielu politycznych zawirowań i pogłębiającego się kryzysu ekonomicznego, które niewątpliwie ograniczyły wzajemne kontakty, były dla polsko-chorwackiej współpracy kulturalnej najlepszą

²² J. Rapacka: *Tropami poetów polskiego i chorwackiego baroku*, s. 17–27 [o Ivanie Buniciu i Janie Andrzeju Morsztynie]; J. Kornhauser: *Milivoja Slvička wiersze o Polsce*, s. 149–158; M. Bobrownicka: *Przemiany struktur gatunkowych polskiego i chorwackiego dramatu okresu modernizmu (Wyspiański-Vojnović)*, s. 55–63; A. Stankowicz: *Funkcja orientalizmu w polskiej i chorwackiej poezji romantycznej*, s. 39–53; W. Kot: *Formy życia teatralnego w Polsce i Chorwacji w czasie II wojny światowej*, s. 85–98.

²³ M. Balbus: *Konflikt dramatyczny i jego ekwiwalenty w dramaturgii Ivo Vojnovicia*, s. 29–35; M. Bobrownicka: *Dramaty Vojnovicia w kontekście dramaturgii powszechnej*, s. 9–17; B. Czapiak: *Dramaty Vojnovicia wobec prądów literackich epoki*, s. 19–27; Z. Darasz: *Dramatyczność, element liryczny i epicki w dramaturgii Vojnovicia*, s. 47–54; M. Dąbrowska-Partyka: *Motywacje „prawdziwości” opowiadania jako wyznacznik ewolucji artystycznej. Proza Ivo Vojnovicia*, s. 73–80; J. Kornhauser: „Związane” sonety Vojnovicia, s. 81–88; W. Kot: *Dramaty Vojnovicia na scenach polskich*, s. 99–109; J. Maroń: *Człowiek, rekwizyt, muzyka w dramaturgii Vojnovicia*, s. 55–63; J. Stadnikiewicz-Kerep: *Cykl dramatów dubrownickich Vojnovicia i ich zagrzebskie inscenizacje w świetle krytyki jugosłowiańskiej*, s. 89–97; A. Stankowicz: *Czas i przestrzeń w dramatach Ivo Vojnovicia*, s. 37–45; J. Sychowska-Kavedžija: *Wizja teatralna trylogii dubrownickiej Ivo Vojnovicia*, s. 65–71.

²⁴ W. Felczak, T. Wasilewski: *Historia Jugosławii*, Ossolineum, Wrocław 1985.

dekadą w całym okresie od 1944 do 1989 roku. Do najważniejszych wydarzeń zaliczyć należy występy Ivo Pogorelicia na X Międzynarodowym Konkursie Pianistycznym im. Fryderyka Chopina w 1980 roku, zapamiętane przede wszystkim ze względu na kontrowersyjny werdykt jury, niespotykany sukces *Przedstawienia „Hamleta” we wsi Głucha Dolna* Ivo Brešana, cztery wystawy goszczące w wielu miastach: Krakowie, Łodzi, Płocku, Poznaniu, Warszawie i Wrocławiu, z których tę w Płocku przygotowało Muzeum Sztuki i Rzemiosła Artystycznego w Zagrzebiu. W dziedzinie literatury należy podkreślić wydanie wielu wartościowych i ważnych przekładów, a w szczególności dwie antologie poezji oraz przekłady utworów Mirosława Krležy i Ranko Marinkovicia.

BIBLIOGRAFIA PRZEKŁADÓW KSIĄŻKOWYCH

1980

Božić Mirko: *Bomba*. Tłumaczenie i wstęp M. Krukowska. Czytelnik. Łódź 1980 [*Bomba*].
Mihalić Slavko: *Sen w świetle*. Tłumaczenie, wybór i wstęp J. Kornhauser. PIW. Warszawa 1980.

1981

Horvat Joža: „*Besa*” – *dziennik podróży*. Tłumaczenie J. Knabe. Wydawnictwo Morskie. Gdańsk 1981 [„*Besa*” – *brodski dnevnik*].
Marinković Ranko: *Cyklop*. Tłumaczenie i wstęp K. Bąk. T. 1 i 2. Wydawnictwo Łódzkie. Łódź 1981 [*Kiklop*].
Martić Anđelka: *Babcia Katarzyna*. Tłumaczenie M. Kordowicz. Il. E. Salomon. Nasza Księgarnia. Warszawa 1981 [*Baba Kata*].
Milčec Zvonimir: *My z Bukovaca*. Tłumaczenie E. Kwaśniewska. Nasza Księgarnia. Warszawa 1981 [*Zvižduk s Bukovca*].
Šoljan Antun: *Port*. Tłumaczenie M. Krukowska. PIW. Warszawa 1981 [*Luka*].

1982

Wewnętrzne morze. Antologia poezji chorwackiej XX wieku. Wybór, przedmowa i noty o autorach Milivoj Slaviček. Red. J. Kornhauser. Tłumaczenie przedmowy i noty o autorach B. Gnykowa. Wydawnictwo Literackie. Kraków 1982.

1983

Krleža Miroslav: *Ballady Pietrka Kerempuha*. Tłumaczenie, wstęp i objaśnienia A. Dukanović. Il. A. Czeczot. PIW. Warszawa 1983 [*Balade Petrice Kerempuha*].
Sabolović Mirko: *Miedze, które dzielą*. Tłumaczenie M. Krukowska. Wydawnictwo Łódzkie. Łódź 1983 [*Razmeđa*].
Špoljar Krsto: *Kłopoty z muzą*. Tłumaczenie i wstęp D. Cirić-Straszyńska. Wydawnictwo Łódzkie. Łódź 1983 [*Neprilike s muzom*].

1984

Krleža Miroslav: *Dzienniki i eseje*. Wybór i wstęp J. Wierzbicki. Wydawnictwo Łódzkie. Łódź 1984.

1985

Benešić Julije: *Osiem lat w Warszawie (kronika)*. Tłumaczenie D. Cirić-Straszyńska. Posłowie H. Kirchner. Czytelnik. Warszawa 1985 [*Osam godina u Varšavi (kronika)*].

Kekanović Drago: *Zagłada*. Tłumaczenie M. Krukowska. Wydawnictwo Literackie. Kraków 1985 [Wybór na podstawie: *Večera na verandi; Ledena šuma i druge kratke priče*].

Šegedin Petar: *Raport z prowincji*. Tłumaczenie B. Nowak. Posłowie M. Dąbrowska-Partyka. Wydawnictwo Literackie. Kraków 1985 [*Izvyještaj iz pokrajine*].

1986

Martić Anđelka: *Babcia Katarzyna*. Tłumaczenie M. Kordowicz. Il. E. Salomon. Wyd. 2. Nasza Księgarnia. Warszawa 1986 [*Baka Kata*].

Furtinger Zvonimir: *Potrzebne mi twoje ciało*. Tłumaczenie E. Kwaśniewska. Iskry. Warszawa 1986 (notatka o pisarzu: E. Kwaśniewska: *Fantastyczne barwne życie*, s. 3) [*Trebam twoje tijelo*].

1987

Furtinger Zvonimir: *Rozprawa precedensowa*. Tłumaczenie E. Kwaśniewska. Iskry. Warszawa 1987 [Wybór na podstawie: *Proces, Plemenito porijeklo*].

Ivanac Ivica: *Maturzyści*. Tłum. M. Osmólska. Nasza Księgarnia. Warszawa 1987 [*Maturanti*].

Krleža Miroslav: *Bankiet w Blitwie*. Tłumaczenie M. Krukowska. Wyd. 2. Czytelnik. Warszawa 1987 [*Bankiet u Blitvi*].

Špoljar Krsto: *Czas i pajęczyna. Edukacja sentymentalna na modłę chorwacka*. Tłumaczenie i posłowie H. Kirchner. Wydawnictwo Literackie. Kraków 1987 [*Vrijeme i paučina. Sentimentalni odgoj na hrvatski način*].

1988

Marinković Ranko: *Wspólna kąpiel*. Tłumaczenie B. Gnykowa. Wydawnictwo Literackie. Kraków 1988 [*Zajednička kupka*].

1989

Dubrownicka poezja miłosna. Wybór i wstęp J. Rapacka. PIW. Warszawa 1989.

**BIBLIOGRAFIA PRZEDSTAWIEŃ, FILMÓW,
WYSTAW, WIZYT CHORWATÓW W POLSCE**

1980

Brešan Ivo: *Śmierć przewodniczącego komitetu domowego*. Teatr Dramatyczny. Duża Scena. Elbląg. Premiera 31.10.1980 (lub 8.11.1980). Reżyseria Jacek Gruca. Tłumaczenie S. Kaszyński. 31 przedstawień, 7970 widzów [*Smrt predsjednika kućnog savjeta*].

Brešan Ivo: *Uroczysty bankiet w zakładzie pogrzebowym*. Teatr Nowy. Łódź. Premiera 25.05.1985. Reżyseria Wojciech Pilarski. Tłumaczenie S. Kaszyński. 67 przedstawień, 26 549 widzów [*Svečana večera u pogrebnom poduzeću*].

Držić Marin: *Rzymska kurtyzana*. Teatr im. W. Horzycy. Toruń. Premiera 05.07.1980. Reżyseria Stanisław Miedziewski. Scenariusz (adaptacja) Marko Fotez. Tłumaczenie Jan Brzechwa i Zygmunt Stoberski. 25 przedstawień, 8014 widzów [*Dundo Maroje*].

Krleža Miroslav: *Areteusz*. Teatr Polski. Szczecin. Premiera 25.10.1980. Reżyseria Ante Jelaska. 14 przedstawień, 4354 widzów [*Aretej ili legenda o svetoj Ancili Rajskej Ptici*].

CHORWACI W POLSCE

Teatr Satyryczny „Jazavac” (Satiričko kazalište Jazavac). Teatr Kwadrat. Warszawa 5 i 6.10.1980; repertuar: Fadil Hadžić: *Człowiek na stanowisku* [*Čovjek na položaju*]; Kerstner Mladen: *Chrzczyny*.

Pogorelič Ivo: X Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina

Valter Dešpalj: 2 występy wiolonczelisty w Krakowie z towarzyszeniem Filharmonii Krakowskiej Delegacja SKJ, między innymi Alojz Majetić, 17–25.11.1980, Warszawa, Kraków.

1981

Babić Goran: *Baśń o junaku i żelaznym mocarzu*. Śląski Teatr Lalek i Aktora. Ateneum. Premiera 25.04.1981. Reżyseria Stanisław Stapf. Tłumaczenie Eugeniusz Koterla i Kazimierz Samolyk. 35 przedstawień, 7989 widzów [*Baš Čelik*].

Brešan Ivo: *Przedstawienie „Hamleta” we wsi Głucha Dolna*. Teatr Bagatela im. Boya-Żeleńskiego. Premiera 21.04.1981. Kraków. Reżyseria Jan Bleszyński. Tłumaczenie S. Kaszyński. 6 przedstawień, 1190 widzów [*Predstava „Hamleta” u selu Mrduša Donja*].

Brešan Ivo: *Przedstawienie „Hamleta” we wsi Głucha Dolna*. Teatr Ziemi Pomorskiej. Duża Scena. Grudziądz. Premiera 20.05.1981. Reżyseria Marcin Idziński. Tłumaczenie S. Kaszyński. 4 przedstawienia, 1195 widzów [*Predstava „Hamleta” u selu Mrduša Donja*].

Brešan Ivo: *Przedstawienie „Hamleta” we wsi Głucha Dolna*. Teatr im. Wandy Siemaszkowej. Duża Scena. Rzeszów. Premiera 17.10.1981. Reżyseria Jan Sycz. Tłumaczenie S. Kaszyński. 31 przedstawień, 8962 widzów [*Predstava „Hamleta” u selu Mrduša Donja*].

Brešan Ivo: *Przedstawienie „Hamleta” we wsi Głucha Dolna*. Teatr Dramatyczny. Scena Główna. Legnica. Premiera 22.11.1981 (grane do 13.12.1981 r.). Reżyseria Józef Jasielski. Tłumaczenie S. Kaszyński. 10 przedstawień, 2056 widzów [*Predstava „Hamleta” u selu Mrduša Donja*].

Krleža Miroslav: *W agonii*. Teatr Telewizji. Premiera 22.06.1981. Reżyseria Jan Kulczyński. Tłumaczenie L. Wojciechowski [*U agoniji*].

Mihaljević Branko: *Zeko, Zrinko i Janje*. Teatr Lalek Pinokio. Łódź. Premiera 26.02.1981. Reżyseria Ivan Balog. 103 przedstawienia. 45 596 widzów.

Mioč Pero: *Piękna Maria*. Teatr Lalek Banialuka. Bielsko-Biała. Premiera 14.03.1981. Reżyseria Pero Mioč. Tłumaczenie i opracowanie Zdzisława i Andrzej Włodarkowie. 51 przedstawień, 13 333 widzów [*Lipa Mara*]

W sezonie teatralnym 1980/1981 dogrywano następujące sztuki:

I. Brešan, *Przedstawienie...* Teatr Wybrzeże. Teatr na Targu Węglowym. 27 przedstawień, 10 450 widzów (Premiera 03.10.1978).

I. Brešan, *Przedstawienie...* Teatr im. Stefana Jaracza. Scena Kameralna. Olsztyn. 7 przedstawień, 1912 widzów (Premiera 17.03.1979)

CHORWACI W POLSCE

Wystawa: *Nowe kierunki w sztuce jugosłowiańskiej lat siedemdziesiątych (Nove pojave u jugoslovenskoj umetnosti sedamdesetih godina)*. Termin: listopad 1981, Wrocław, BWA, Galeria „Awangarda”, grudzień/styczeń 1981, Warszawa, „Zachęta” [tłumaczenie tekstów [z serboch.] H. Kęszycka]; organizatorzy: Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Belgradzie (Muzej savremene umetnosti, Beograd); Centralne Biuro Wystaw Artystycznych w Warszawie (140 eksponatów, 60 autorów).

Delegacja pisarzy jugosłowiańskich w Polsce (Warszawa, Trójmiasto) na zaproszenie ZLP; m.in. Zdravko Malić.

Film: *Sąd doraźny*. Reżyseria Branko Ivanda. Rok produkcji 1978 [*Prijeki sud*].

1982

Hadźić Fadil: *Państwowy złodziej*. Teatr Dramatyczny im. J. Szaniawskiego. Mała Scena. Płock. Premiera 28.03.1982. Reżyseria Kazimierz Tałaj. Tłumacznice E. Grabowska. 10 przedstawień, 509 widzów [*Državni lopov*].

W sezonie teatralnym 1981/1982 dogrywano następujące sztuki:

I. Brešan, *Przedstawienie...* Teatr Bagatela. 18 przedstawień, 4 699 widzów (Premiera 21.04.1981)

CHORWACI W POLSCE

Wystawa: *Młoda sztuka jugosłowiańska (Mlada jugoslovenska umjetnost)*. Termin: 1–30.06.1982, Ośrodek Propagandy Sztuki w Łodzi (galeria miejska); 14.07.–22.08.1982. Galeria BWA „Arsenal” Poznań; organizator: Moderna galerija iz Rijeke (79 autorów, 65 obrazów, 34 rzeźby); katalog wystawy: *Młoda sztuka jugosłowiańska*. Muzeum Sztuki w Łodzi, Biuro Wystaw Artystycznych w Łodzi. 1982. Autorzy: Petar Barišić, Breda Beban, Nedjeljko Čubek, Mijo Demović, Slavomir Drinković, Jadranka Fatur, Dragutin Grgas, Nina Ivančić, Ljubomir Karina, Branko Kelčec, Kuzma Kovačić, Vatroslav Kuliš, Željko Lapuh, Zdravko Milić, Ksenija Mogin, Franjo Molnar, Marija Muljević, Jurica Puhalić, Velebit Restović, Vitomir Rizner, Ivan Stančić, Željko Subić, Boris Švaljek, Bojana Švertasek, Branka Uzur.

1983

Brešan Ivo: *Przedstawienie „Hamleta” we wsi Glucha Dolna*. Teatr Polski. Bielsko-Biała. Premiera 21.10.1983. Cieszyn 16.12.1983. Reżyseria Wanda Laskowska. Tłumaczenie S. Kaszyński. 34 przedstawienia, 11 339 widzów [*Predstava „Hamleta” u selu Mrđuša Donja*].

Hadźić Fadil: *Miłość od pierwszego wejrzenia*. Teatr Dramatyczny im. J. Szaniawskiego. Scena Mała. Płock. Premiera 14.05.1983. Reżyseria Kazimierz Tałaj. Tłumaczenie E. Grabowska. 10 przedstawień, 552 widzów [*Ljubav na prvi pogled*].

W sezonie teatralnym 1982/1983 dogrywano następujące sztuki:

F. Hadźić, *Państwowy złodziej*. Teatr Dramatyczny im. J. Szaniawskiego. 3 przedstawienia, 440 widzów (Premiera 3.07.1982)

P. Mioć, *Piękna Maria*. Teatr Lalek Banialuka. 20 przedstawień, 5600 widzów (Premiera 14.03.1981)

CHORWACI W POLSCE

Teatr Satyryczny „Jazavac” (Satiričko kazalište Jazavac). Teatr Dramatyczny. Płock 29.11.1983; Teatr Rozmaitości. Warszawa 30.11.1983; repertuar: Fadil Hadźić: *Zmija*. Reżyseria K. Spaić [*Zmija*].

1984

W sezonie teatralnym 1983/1984 dogrywano następujące sztuki:

P. Mioć, *Piękna Maria*. Teatr Lalek Banialuka. 8 przedstawień, 1754 widzów (Premiera 14.03.1981)

CHORWACI W POLSCE

Wystawa: *Ubiory w okresie secesji w Chorwacji*. Termin 29.06.–26.08.1984; organizator: Muzeum Sztuki i Rzemiosła Artystycznego w Zagrzebiu (Muzej za umjetnost i obrt) i Muzeum Mazo-

wiekie w Płocku; liczba eksponatów: 95 sztuk; liczba zwiedzających: 10288; katalog wystawy: Wanda Pavelić-Weinert, Jelena Ivoš: *Ubiory w okresie secesji w Chorwacji ze zbiorów Muzeum Sztuki i Rzemiosła w Zagrzebiu*. Płock 1984.

1985

Brešan Ivo: *Przedstawienie „Hamleta” we wsi Glucha Dolna*. Słupski Teatr Dramatyczny. Duża Scena. Premiera 24.01.1985. Reżyseria Tadeusz Pliszkievicz. Tłumaczenie S. Kaszyński. 12 przedstawień, 3000 widzów [*Predstava „Hamleta” u selu Mrduša Donja*].

Brešan Ivo: *Szatan na Wydziale Filozoficznym*. Teatr Satyry „Maszkaron”. Scena Wieża Ratuszowa. Premiera 02.03.1985. Reżyseria Petar Žarko. Tłumaczenie A. Pakulanka. 38 przedstawień, 2372 widzów [*Nečastivi na Filozofskom fakultetu*].

Strožji Tito: *Miłość aktorów*. Teatr Polski. Scena Mała. Szczecin. Premiera 19.05.1985 Reżyseria i opracowanie dramaturgiczne tekstu Tadeusz Kijański. 21 przedstawień, 2020 widzów w siedzibie, 1 przedstawienie, 400 widzów w terenie [*Igra i zbilja*].

W sezonie teatralnym 1984/1985 dogrywano następujące sztuki:

P. Mioč, *Piękna Maria*. Teatr Lalek Banialuka. 13 przedstawień, 2783 widzów (Premiera 14.03.1981)

CHORWACI W POLSCE

Film: *Wczesny śnieg w Monachium*. Reżyseria Bogdan Žižić. Rok produkcji 1984; w ramach Konfrontacji [*Rani snijeg u Münchemu*].

Teatr Dramatyczny im. Branka Gavelli z Zagrzebia (Dramsko kazalište Gavella); Teatr „Bagatela”. Kraków 11.12.1985. Teatr Rozmaitości. Warszawa 8 i 9.12.1985; repertuar: Miroslav Krleža: *Rodzina Glembajów* Reżyseria Petar Veček [*Glembajevi*].

1986

Brešan Ivo: *Wspinacz (Elektrownia w Suchym Dole)*. Teatr Satyry „Maszkaron”. Scena Studio. Premiera 24.05.1986. Reżyseria Brunon Rajca. Tłumaczenie A. Pakulanka. 6 przedstawień, 480 widzów [*Hydrocentrala u Suhom Dolu*].

Hadžić Fadil: *Żmija*. Teatr Polski. Poznań. Premiera 15.03.1986. Reżyseria Bogdan Jerković, Jacek Pazdro. Tłumaczenie E. Grabowska [*Zmija*].

CHORWACI W POLSCE

Wystawa: *Konstruktywizm w Jugostawii – „Zenit” i jego krąg 1921–1926*. Termin: Muzeum Sztuki w Łodzi (23.09.–23.10.1986); Muzeum Narodowe w Krakowie (listopad); organizatorzy: Muzeum Narodowe w Belgradzie (Narodni muzej u Beogradu); katalog wystawy opracowała Irina Subotić, współpraca Jaromir Jedlinski. Tłum. Katarzyna Bilicka, Urszula Czartoryska, Jaromir Jedliński, Muzeum Sztuki w Łodzi 1986 (autorzy Josip Seissel /Jo Klek/, Vjera Biller, Vilko Gecan).

Delegacja pisarzy, a w niej Milivoj Slaviček; pobyt w Polsce na zaproszenie Ministerstwa Kultury i Sztuki; m.in. w Krakowie (9–10.03.1986, rozmowy w krakowskim Oddziale ZLP).

Teatr Satyryczny „Jazavac” (Satiričko kazalište Jazavac) Teatr Polski. Poznań 10 i 11.05.1986; repertuar: Fadil Hadžić: *Panowie i obywatele*. Reżyseria Georgij Paro [*Gospoda i drugovi*].

Przegląd filmów jugosłowiańskich (październik); filmy: *Večernja zvana*; *Za sreću je potrebno troje*; *Obećana zemlja*; *Mala pljačka vlaka*.

Film: *Tajemnica starego strychu*. Reżyseria: Vladimir Tadej. Rok produkcji 1984 [*Tajna starog tavana*].

Teatr Amatorski „Daska” z Siska; występy w Krakowie w ramach XI krakowskich Reminescencji Teatralnych oraz w Lublinie.

1987

Brešan Ivo: *Przedstawienie „Hamleta” we wsi Glucha Dolna*. Teatr Telewizji. Premiera 09.03.1987. Reżyseria Olga Lipińska. Tłumaczenie S. Kaszyński [*Predstava „Hamleta” u selu Mrduša Donja*].

Stahuljak Višnja: *Stryjek Cap, Klip i Klap*. Teatr Lalek Arlekin. Łódź. Premiera 8.09.1987. Tłumaczenie Krystyna Kaszyńska. 25 przedstawień, 4300 widzów w siedzibie, 26 przedstawień, 8574 widzów w objęzdzie [*Striko Joško i Zvrk i Uško*]

CHORWACI W POLSCE

Film: *Antycasanova*. Reżyseria Vladimir Tadej [*Anticasanova*].

Studio Tańca Współczesnego z Zagrzebia (Studio za suvremeni ples); występy 29.04.1987–03.05.1987 *Studio za suvremeni ples* Opera Wroclawska; Opera Śląska w Bytomiu (29.04.1987); Teatr Nowy w Zabrze (30.04.1987); organizator: Komisija za kulturnu suradnju Zagreb, Koncertna direkcija Zagreb, Pagart; Program: 1. *Metamorfoze (Metamorfozy)* choreografki Mirjany Preis, muzyka, kolaż wg. wyboru Mirjany Preis, dramaturg Krešimir Dolenčić; 2. Fragmenty z przedstawień *Harlekin (Arlekin)* choreografki Desanki Virant, muzyka Thelonius Monk; *Pavana (Nastroje)*, choreografia Darko Kolar, muzyka M. Ravel i E. Deodat; *Preludij za poslijepodne jednog fauna (Popoldnie fauna)* choreografki Mirjany Preis, muzyka Claude Debussy; 3. *Ķvartet 78 (Ķwartet)*, choreografia Zaga Živković, muzyka Antonim Dvorak Tańczyli: Bosiljka Vujović-Mažuran, Desanka Virant, Linele Šutej, Branka Kolar, Suzana Sliva, Durđa Kunej, Mirjana Preis, Zaga Živković, Sanje Dević, Marina Petrović, Sanja Zimmer, Snježana Lilek, Andrija Laboš, Ante Jurić, Drago Asić, Branko Banković; Ton Branko Vodeničar, światło Belizar Marić

1988

Hadzić Fadil: *Panowie i obywatele*. Bałtycki Teatr Dramatyczny im. Juliusza Słowackiego. Koszalin. Premiera 6.10.1988. Reżyseria Ahmet Obradović. Tłumaczenie E. Grabowska [*Gospoda i drugovi*].

1989

Brešan Ivo: *Przedstawienie „Hamleta” we wsi Glucha Dolna*. Teatr im. Juliusza Słowackiego. Kraków. Premiera 29.01.1989. Reżyseria Krzysztof Rościszewski. Tłumaczenie S. Kaszyński [*Predstava „Hamleta” u selu Mrduša Donja*].

Brešan Ivo: *Wykopaliska archeologiczne we wsi Dilj*. Teatr Satyry „Maszkaron”. Scena Wieża Ratuszowa. Kraków. Premiera 22.03.1989. Reżyseria Pero Mioč. Tłumaczenie A. Pakulanka. 22 przedstawienia, 7517 widzów [*Arheološka iskapanja u selu Dilj*].

Krilić Zlatko: *Historie nieduže o jajkach i kurze*. Teatr Lalek Arlekin. Łódź. Premiera 12.11.1989. Tłumaczenie Karol Śmiałkowski. Reżyseria Stanisław Ochmański [*Jajce*].

W sezonie teatralnym 1988/1989 dogrywano następujące sztuki:

V. Stahuljak, *Stryjek Cap, Klip i Klap*. Teatr Lalek Arlekin. Łódź. 29 przedstawień, 3052 widzów w siedzibie, 2 przedstawienia, 960 widzów w objęzdzie (Premiera 8.09.1987).

W sezonie teatralnym 1989/1990 dogrywano następujące sztuki:

I. Brešan, *Przedstawienie...* Teatr im. Juliusza Słowackiego. Kraków. 2 przedstawienia, 317 widzów (Premiera 29.01.1989).

I. Brešan, *Wykopaliska archeologiczne we wsi Dilj*. Teatr Satyry „Maszkaron”. Scena Wieża Ratuszowa, brak danych.

CHORWACI W POLSCE

Chorwacki Teatr Narodowy z Zagrzebia (Hrvatsko narodno kazalište; Zagreb). Teatr Studio. Warszawa 8.04.1989; repertuar: Tirso de Molina *Uwodziciel z Sewilii i kamienny gość* oraz Amir Bukvić *Homo novus*.

Film: *Czarodziejski las*. Reżyseria: Milan Blažeković. Rok produkcji 1986. Premiera w Polsce czerwiec 1989 [*Čarobna šuma*].

SAŽETAK

POLJSKO-HRVATSKE KULTURNE VEZE I PRIJEVODI HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI
U POLJSKOJ U OSAMDESETIM GODINAMA DVADESTOG STOLJEĆA

Osamdesete godine, unatoč nemirnoj političkoj i finansijskoj situaciji u kojoj su se nalazile i Poljska i Jugoslavija, jedno je od najživljih razdoblja u povijesti poljsko-hrvatskih kulturnih veza. Za prevodilačku književnost znači čak najbolju dekadu, s najvećim brojem prevedenih knjiga i s vrlo ambicioznim i prevodilački zahtjevnim projektima (primjerice, antologije pjesništva s prepjevima lirike od renesanse do suvremenosti, Krležine *Balade Petrice Kerempuha*, Marinkovićev *Kiklop*). Za druge vrste kulturne suradnje, usporene na dvije-tri godine uvođenjem ratnog stanja u Poljskoj, osamdesete isto tako puno znače. Iznimnu je popularnost stekao u to vrijeme Ivo Brešan, prije svega kao autor kulturne *Predstave Hamleta u selu Mrduša Donja*; uz to veliki je medijski odjek imao nastup Ive Pogorelića na Međunarodnom pijanističkom natjecanju Fryderyk Chopin u Varšavi 1980.; ljubitelji umjetnosti imali su priliku gledati četiri izložbe jugoslavenskih umjetnika.

Ključne riječi: prijevodi, poljsko-hrvatske kulturne veze, osamdesete godine, kulturna politika

Słowa kluczowe: przekłady, polsko-chorwackie kontakty kulturalne, lata osiemdziesiąte, polityka kulturalna

INDEKS NAZWISK

~ A ~

Adorno Theodor 26
Agamben Giorgio 138, 140
Aksionow Wasilij 48
Albahari David 49, 50, 58
Adrić Iris 172, 179
Andrić Ivo 96
Anić Vladimir 126, 129, 130
Ankersmit Frank 209, 210, 216
Aralica Ivan 39, 41
Armanini Ante 49
Arsovski Mihajlo 78
Artaud Antonin 210
Artuković Lovro 76, 83

~ B ~

Babić Goran 230
Babić Jasna 56
Babić Stjepan 121, 130
Bach Jan Sebastian 161, 162
Bachelard Gaston 157
Bachrach, Sanja 84
Bachtin Michail 165, 201, 202, 215, 216
Bagić Krešimir 7, 9–43, 47, 51, 57, 58, 61, 62,
63, 64, 66, 67, 133, 134, 137
Barić Vinko 97
Barthes Roland 135, 186, 211, 212
Bartolčić Nenad 47, 52, 59, 61, 67
Basara Svetislav 49, 50
Bašić Mate 38, 47, 67
Bauman Zygmunt 197
Bečković Matija 19
Beker Miroslav 50, 135
Beli Andrej 54, 200

Bellour Raymond 54
Benešić Julije 130, 228
Benjamin Walter 202, 203, 213
Bense Max 60
Benveniste Émile 212
Bereza Henryk 101
Berry Chuck 28
Bilopavlović Tito 167
Bis Ferdo 77
Bitenc Jadranko 168
Biti Vladimir 49, 50, 51, 52, 54, 166
Bjažić Mladen 47, 57, 59, 61, 67, 166
Boban Vjekoslav 34, 41, 47, 57, 59, 61, 67
Bogišić Vlaho 26, 45, 46, 47, 57, 61, 62, 63,
64, 67
Bogović Davorin 89, 90
Boranić Dragutin 116
Borić Želimir 47
Bošnjak Mario 25
Bourdieu Pierre 165
Božić Mirko 227
Božičević Ivan 47, 61, 67
Braidotti Rosi 203
Brčić Stipe 81
Brešan Ivo 229, 232
Brešić Vinko 166
Brixy Nenad 166
Buci-Glucksmann Christine 54
Buczyńska-Garewicz Hanna 206, 207
Bujčić Goran 91, 168, 189
Bukowski Charles 39
Bukvić Amir 230
Buljan Ivica 26
Burkhart Dagmar 166
Burroughs William 48

Burzyńska Anna 201, 203
 Buturac Franje 127
 Bužek Zdenko 37

~ C ~

Carroll David 54
 Cavarero Adriana 203
 Cave Nick (Cave Nicolas Edward) 141
 Carver Raymond 48
 Cawelti John G. 53
 Cević Ivo 26
 Cesarić Dobriša 228
 Chandler Raymond 53
 Chessman Caryl 180
 Chomiński Michał 91
 Cicciolina (Staller Elena Anna) 141
 Cichońska Maria 8, 99–114
 Cieślewicz Roman 78
 Cirlot Juan Eduardo 157
 Cixious Hélène 209
 Clein Carmen 38
 Coover Robert 48
 Cuculić Srećko 168, 181
 Cvjetanović Boris 24
 Cwietajewa Marina 198, 200, 201, 203–209,
 212, 213, 215, 216
 Czapik-Lityńska Barbara 8, 152–163
 Czerwiński Maciej 100

~ Č ~

Čale Feldman Lada 16, 21, 22, 164
 Čegec Branko 28, 32, 33–34, 45, 46, 47, 51,
 57, 58, 61, 62, 65, 67, 70, 137, 139, 140,
 145, 214
 Čolić Velibor 32, 38
 Čuić Stjepan 20
 Čosić Dobrica 19

~ D ~

Demur Boris 83
 Davies Lennard 54
 Debeljak Aleš 49, 62
 Delon Michel 54
 Despotov Vojislav 49
 Devlić Radovan 23
 Dilthey Wilhelm 153
 Domańska Ewa 210
 Domović Tomislav 32
 Donat Branimir 29

Drakulić Slavenka 40, 187
 Drašković Vuk 19, 20
 Držić Marin 231
 Duchamp Marcel 28
 Duda Dean 9, 11, 12, 36
 Duda Igor 67, 168, 172, 177
 Dudek Antoni 100
 Dukanović Alija 227

~ Đ ~

Dekić Velid 47, 58, 59, 61, 67
 Dogo Gojko 19
 Durđević Miloš 32, 137

~ E ~

Easthope Antony 179
 Eco Umberto 54
 Efron Sergiej 209
 Erdei Ildiko 196, 197

~ F ~

Fabrio Nedjeljko 41
 Fassbinder Werner Rainer 39
 Felczak Waclaw 231
 Felman Shoshane 54
 Fels Ludwig 48
 Fiske John 188
 Flaker Aleksandar 166, 185
 Foucault Michel 141, 142, 153
 Franičević Zoran 23
 Franulić Markita 24
 Freud Zygmunt 138
 Friszke Andrzej 100
 Furtinger Zvonimir 166, 228

~ G ~

Galant Arleta 201, 202, 203
 Gavran Miro 29
 Genette Gérard 50
 Giedroyc Jerzy 111
 Gierek Edward 109, 113
 Ginsberg Allen 39
 Glavan Darko 90
 Gligorov Kiro 11, 12
 Glumac Branislav 167, 173
 Godina Ferdo 20
 Goldstein Ivo 16, 168, 220
 Gołaszewska Maria 92
 Gomułka Wiesław 113

Grdešić Maša 178
 Gregorić Boris 37, 38, 58, 61
 Grlić Rajko 164, 178, 179
 Guille Zsuzsa 188
 Gundulić Ivan 144

~ H ~

Habjan Stanislav 38
 Hadžić Fadil 230
 Hammett Dashiell 53
 Handke Kwiryna 155
 Harmoncourt, Nikolaus 154
 Hedl Drago 47
 Heidegger, Martin 153, 156, 207
 Hektorović Petar 144
 Heller Michał 161
 Hobsbawm Eric John Ernest 164, 196
 Hofman Branko 20
 Hoggart Richard 183
 Homer 14, 15, 16
 Horvat Hrvoje 96
 Horvat Joža 228
 Horvatiček Albin 167
 Huizinga Johan 210
 Hutcheon Linda 143
 Hyży Ewa 203

~ I ~

Ilić Mirko 23
 Irigaray Luce 203
 Isaković Antonije 19, 20
 Ivanac Ivica 228
 Ivas Ivan 104
 Iwasiów Inga 201

~ J ~

Jameson Fredric 48
 Jarnević Dragolja 203
 Jaroszewicz Henryk 100
 Jaruzelski Wojciech 111, 112, 217
 Jaspers Karl 153
 Jergović Miljenko 96, 172, 173, 187
 Jerkov Aleksandar 50, 58
 Jerman Željko 82
 Johnson Barbara 48, 54, 167
 Johnson Richard 167
 Jović Dejan 11, 12
 Jurica Neven 20

Jurić Zagorka Marija 49, 52, 182
 Jurković Edi 37

~ K ~

Kafka Franz 200, 205, 207
 Kalenić Dražen 84
 Kane Art 71
 Kapelański Marcin 91
 Kaszyński Stanisław 229
 Katičić Radoslav 130
 Katunarić Dražen 32
 Katušić Bernarda 154
 Kekanović Drago 49, 227
 Kipke Željko 26
 Kirin Miroslav 137
 Kiszczak Czesław 111
 Kiš Danilo 49
 Klakočar Helena 83
 Kobierzycki Tadeusz 155
 Kocbek Edvard 20
 Kolanović Maša 8, 90, 164–197
 Kolibaš Darko 28, 60
 Kopacki Andrzej 203
 Kordej Igor 23
 Kornhauser Julian 227, 230
 Korolko Mirosław 113
 Korljan Zrinka 97
 Kostelnik Branko 89
 Kovač Zvonko 49
 Kovačec August 132
 Kožul Mladen 38
 Kraskowska Ewa 208
 Kristeva Julia 48, 54, 138
 Krištofić Mario 84
 Krleža Miroslav 9, 19, 21, 22, 164, 227, 228, 230, 232
 Kršić Dejan 47
 Kučan Milan 11
 Kuljiš Denis 23
 Kuna Branko 8, 99–114
 Kunac Ninoslav 23
 Kuroń Jacek 106
 Kurtok Antonina 132
 Kvesić Pero 44, 168, 189, 192

~ L ~

Lakićević Ognjen 229
 Lasić Stanko 21, 22, 52, 164
 Laušić Joze 20

- Lawrence David Herbert 138, 140
 Leach Edmund 54
 Lemaître Maurice 60
 Leposavić Radonja 188
 Limonov Eduard 48
 Lipińska Olga 229
 Lovrak Mato 226
 Lozanović Goranka 47
 Lukšić Irena 41, 91, 168, 173, 174, 175, 177
 Luthar Breda 175, 188
 Lux Interior (Purkhiser Erick Lee) 141
- ~ L ~
- Losiak Robert 91
- ~ M ~
- Madany Edward 230
 Majakowski Włodzimierz 200
 Majdak Zvonimir 39, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172
 Majdzik Katarzyna 8, 145, 198–216
 Majetić Alojz 166, 167
 Maković Zvonko 34, 48
 Malaš Branko 29, 39, 55, 56, 57, 143, 144, 147, 171
 Małczak Leszek 7–8, 43, 134, 217–245
 Man de Paul 200, 201
 Mandić Igor 16, 22, 164, 172
 Maračić Antun 24, 75, 78
 Marčetić Sanja 34
 Maretić Tomo 116
 Margeta Tanja 32
 Marinković Ranko 227, 232
 Marković Ante 11
 Marković Predrag 168–169
 Marković-Pieniążek Krystyna 152
 Markowski Michał Paweł 201, 203
 Marks Karol 12, 71, 80
 Martek Vlado 82
 Martić Anđelka 228
 Marušić Joško 23
 Mataković Dubravko 26
 Matanović Julijana 47, 52, 58, 59, 61, 63, 64, 67, 187
 Mates Neven 171
 Mathieu-Colas Michel 54
 Mašović Zoran 32
 Matošec Milivoj 103
- Matvejević Predrag 164
 May Karol 139
 Mazur Aleksandra 80
 Mešić Emir 23
 Meštrović Ivan 96
 Mićanović Krešimir 7, 8, 32, 59, 115–132
 Mićanović Miroslav 30–32, 47, 51, 57, 59, 61, 63, 63, 67, 137, 143, 144, 147
 Mihalčić Slavko 8, 152–163, 227
 Mikac Vedran 168
 Mikecin Vjekoslav 123, 195
 Mikulić Branko 11
 Milanja Cvjetko 29, 41, 154, 155
 Milčec Zvonimir 228
 Miloš Damir 39, 41, 42, 47, 54, 58, 59, 67
 Milošević Slobodan 11, 12
 Mirković Igor 90, 95, 96,
 Misiak Tomasz 91, 92
 Mišćević Nenad 54
 Mitrović Željko 187
 Mladenović Milan 97
 Močnik Rastko 53
 Mor Ivan 34
 Morrison Jim 39, 71, 72, 80
 Mraović Simo 32
 Mrkonjić Zvonimir 30, 144
 Murray Schaffer Raymond 91
- ~ N ~
- Nasiłowska Anna 209
 Nehajev Rogić Ivan 49
 Nemeč Krešimir 183
 Neven Jurica 20
 Nikčević Želidrag 27
 Nikolić Milan 166
 Novačić Dejan 187
- ~ O ~
- Oczkowa Barbara 100
 Ogurlić Dragan 37
 Oraić Dubravka 60
 Orhel Neven 166
 Ostrowski Nikolaj 181
- ~ P ~
- Panas Władysław 160
 Pantić Mihajlo 49, 50, 62
 Paro Nedjeljka 39
 Parsons Talcott 54

- Parun Vesna 230
 Pasarić Božidar 119
 Pasini Sineve 65
 Pasternak Boris 200
 Pastuović Darija 47, 61, 67
 Pavelić Boris 96
 Pavić Ninoslav 23,
 Pavičić Josip 100, 101, 124, 125, 165
 Pavković Saša 97
 Pavletić Vlatko 163
 Pavličić Pavao 39, 49, 50, 51, 166
 Pavlović Boro 28, 60
 Pazuin Ljubo 137
 Peiper Tadeusz 92
 Pejaković Hrvoje 30, 32, 57, 59, 61, 63, 66
 Peleš Gajo 50
 Perasović Benjamin 10, 89
 Pešikan Mitar 130
 Petković Nikola 32, 47, 54, 58, 61, 62, 67
 Petlevski Sibila 32
 Petrinović Krno 89, 96
 Pezo Zoran 195
 Pijade Moša 71, 72, 80
 Pilić Mirko 93, 94
 Pištal Vladimir 49
 Planinc Milka 11, 217
 Platon 136, 155, 159
 Plevnik Danko 23
 Ploog Jürgen 48
 Pocij Bohdan 160
 Pogačar Martin 178, 179
 Pogačnik Jagna 189
 Pogorelić Ivo 232
 Polany Livija 54
 Pomieciński Adam 88, 89
 Popović Edo 38, 59, 96
 Popović Edvard 47, 67
 Popović Nenad 45
 Posavec Ivan 24
 Postolović Aleksandar 49
 Pranjčić Krunoslav 127
 Presdee Mike 188
 Prica Ines 16
 Price Herndl Diane 201
 Price Robert Salinas 14, 15, 16
 Primorac Strahimir 40
 Profaca Ivica 13
 Przyłębski Andrzej 156
 Pupovac Milorad 22
 Pušnik Maruša 188
 Pycia Paulina 7–8, 70
 ~ Q ~
 Queneau Raymond 28, 60
 ~ R ~
 Radaković Borivoj 168, 192, 193, 194
 Radaković Zorica 32, 34, 43, 137
 Radelić Zdenko 10
 Radulović Jovan 19
 Rancière Jacques 137
 Rapacka Joanna 227, 230
 Raulet Gérard 35
 Rejniak-Majewska Agnieszka 141
 Rem Goran 32, 34, 47, 57, 59, 61, 62, 63, 67
 Rešicki Delimir 32, 34–35, 47, 49, 57, 59, 67,
 137, 141, 142, 146
 Ribić Vilim 26
 Rilke Reiner Maria 200, 206, 209
 Routley Richard 54
 Rundek Darko 95
 Rupčić Ljudevit, fra 14
 Ruttar Anna 7–8, 88–97, 164, 197
 Rychlewski Marcin 88
 ~ S ~
 Sablić Tomić Helena 37, 40, 48
 Sabolović Mirko 227
 Salamon Joanna 215
 Salinger Jerome David 190
 Samardžija Marko 105
 Sasso Ana 16
 Sawicki Stefan 160
 Schmidt Siegfried J. 60
 Scribner Charity 188
 Séallies André 54
 Selenić Slobodan 19, 20
 Semenčić Sven 24, 25
 Serkowska Hanna 203
 Sever Josip 28, 60, 61
 Sikora Sławomir 210
 Silić Josip 51, 126, 129, 130
 Simončić Savo 77
 Simović Ljubomir 19, 20
 Siwak Wojciech 92
 Skarga Barbara 153
 Slamnig Davor 37, 92
 Slamnig Ivan 57, 166

Slapšak Svetlana 208
 Slavica Vladimir 195
 Slaviček Milivoj 227, 230, 231
 Smulski Jerzy 198, 199
 Sokrates 155
 Solar Milivoj 50, 52, 124
 Spagińska-Pruszk Agnieszka 8, 100
 Srnec Aleksander 77
 Stamać Ante 144, 156
 Stanley Liz 203
 Stefanović Ljubomir 47
 Stilinović Mladen 75
 Stilinović Sven 83
 Stipčević Augustin 167
 Stojević Milorad 41, 134, 145
 Stošić Josip 28, 57, 60
 Strikoman Šime 24
 Strsglavec Durda 187
 Svetina Ivo 60
 Symons John 53

 ~ Š ~
 Šajber Slavko 14
 Šalamun Tomaž 49
 Šegedin Petar 227
 Šehović Feđa 39
 Šenoa August 37, 225, 226
 Šicel Miroslav 37
 Šimić Branko Antun 228
 Šimpraga Dalibor 46
 Škreb Zdenko 52
 Šnajder Slobodan 229
 Šoljan Antun 154, 166, 170, 173, 227
 Špoljar Krsto 227
 Štambuk Drago 20
 Štulić Branimir „Johnny” 24, 25, 35–36, 95,
 96, 195
 Šurbek Dragutin 141
 Švar Stipe 17, 18, 19, 118, 124, 125, 126, 127

 ~ T ~
 Tatarin Milovan 7, 27, 44–70
 Tenšek Tomislav 96
 Teskova Anna 215
 Tijanić Aleksandar 20
 Tito Josip Broz 9, 13, 19, 71, 74, 99, 102, 103,
 164, 217
 Todorova Maria 188
 Toeplitz Krzysztof T. 112

Toholj Miroslav 49
 Tollefson James W. 131
 Trbuljak Goran 23, 24
 Tribuson Goran 39, 40, 48, 51, 78, 90, 166,
 168, 183, 185, 186, 187, 193
 Trojan Ivan 48
 Tudman Franjo 11, 12

 ~ U ~
 Ugrešić Dubravka 40, 48, 50, 58, 168, 177,
 187, 202
 Uspienski Boris Andriejewicz 139, 140,
 214

 ~ V ~
 Valentić Stela 47
 Vattimo Gianni 153, 159
 Velčić Mima 49, 50, 51, 216
 Verdery Katherine 169
 Vesović Mio 24
 Vilić-Dudač Dubravko 97
 Visković Velimir 29, 39, 40, 49, 61
 Vladović Borben 91, 168, 180, 181
 Vogrinac Jože 55
 Vojniković Majda 179
 Vojnović Ivo 231
 Vrabec Predrag 37
 Vrkljan Irena 8, 40, 198–216
 Vučetić Aristid 14
 Vučić Miroslava 58, 61
 Vukadin Mijana 83
 Vukić Feđa 8, 71–87
 Vukonić Boris 12
 Vuković Tvrtko 8, 29, 45, 48, 69, 133–151,
 155, 214
 Vuletić Bernarda 59, 61

 ~ W ~
 Waits Tom 39, 90
 Walter Klaus 56
 Wałęsa Lech 102, 108
 Warhol Andy 28, 55
 Wasilewski Tadeusz 231
 Weigel Sigrid 203, 213
 Weinrich Harald 162
 Wenders Wim 28
 Wierzbicki Jan 228
 Williams Raymond 166
 White Hayden 210, 212, 213

Woolf Virginia 205
Wruss Tomislav 55, 58

~ Y ~

Yurchak Alexei 187

~ Z ~

Zagoričnik Francije 48
Zawadzki Andrzej 159
Zawiszewska Agata 201
Zimonić Krešimir 23
Zlatar Andrea 54
Zoko Božica 32
Zorica Željko 83

Zupan Vitomil 20
Zych Edward 229

~ Ž ~

Žagar Anka 32–33, 137
Žarkovicia Vidoje 217
Živojinović Bata Velimir 178
Žižek Slavoj 138
Žmegač Viktor 52

~ Ž ~

Žukrowski Wojciech 101
Župan Ana 39
Župan Ivica 52, 53, 56, 61, 62

OPIS ZDJĘĆ NA OKŁADCE

(OD GÓRNEGO LEWEGO ROGU, ZGODNIE Z RUCHEM WSKAZÓWEK ZEGARA)

1. Plakat wyborczy z 1990 roku
2. Dražen Petrović
3. Talon na benzynę
4. Okładka czasopisma „Quorum”
5. Wiewiórka Zagi – maskotka Uniwersjady w Zagrzebiu, 1987
6. Okładka czasopisma „Studentski list”
7. Okładka antologii poezji chorwackiej XX wieku pt. *Wewnętrzne morze*, 1982
8. Motyw z okładki pierwszej studyjnej płyty grupy *Prljavo kazalište*
9. Kolejka po kawę
10. Ante Marković, ostatni jugosłowiański premier
11. Barykada na drodze, 1990
12. Nowa fala
13. Strona tytułowa czasopisma „15 dana”
14. Okładka tomiku wierszy Slavka Mihalicia pt. *Tihe lomače*, 1985
15. Medugorje
16. Plakat IX Kongresu Związku Komunistów Chorwacji, 1982

z chronologicznej skali czasu (co jest aż nadto widoczne w przypadku powieści Vrkljan). Strona zwrotna i jej tekstualny odpowiednik (narracja modernistyczna) mają być formami dobrze dostosowanymi do językowej ekspresji historycznego doświadczenia. „Historia naszego doświadczenia [zdaniami White’a] musiałaby być niespójna, żeby oddać sprawiedliwość naturze naszych doświadczeń”³⁹. Wynika z tego, że (spójna) narracja jest dośrodkowa, podczas gdy doświadczenie jest odśrodkowe. To niespójne, odśrodkowe, a więc dyslokacyjne doznanie rozsądza porządek fabularny powieści Vrkljan. Pozwala równocześnie na przedstawienie wewnętrznej biografii osoby i podmiotu w szczególnej roli – artysty. Obok zdarzeń z życia (biograficzna matryca artystek niezwykle gładko, może nawet za bardzo, przylega do etosu poety-tulacza) rozgrywiają się w powieści także wydarzenia z życia artystycznego (sama powieść jest zresztą takim zdarzeniem). Powieść inspirowana życiem i twórczością Cwietajewej, obfituje cytatami z pism i wierszy poetki, będącymi źródłem rozmaitych asocjacji. Również te fragmenty rozbijają fabułę, gdy ta tylko zaczyna przybierać mniej lub bardziej linearną formę („Kostium fikcji jest pełen dziur” / „Kostim fikcije pun je rupa” (s. 54)). Stoi za tym nagromadzeniem aluzji i cytatów nie tylko postmodernistyczna utrata wiary w możliwość stworzenia czegoś nowego i niepowtarzalnego, lecz także zdarzenie lektury, jakie musiało przytrafić się autorce. Cytaty są śladami lektury, towarzyszących jej afektów, wspomnień, które ukształtowały literacki gust i problematykę twórczości pisarki. W *Berlińskim dzieciństwie* Walter Benjamin pisał:

Czy nie należałoby mówić o zdarzeniach spotykających nas jak echo, przy czym odgłos, który je wywołał, rozległ się był kiedyś dawno, w mrokach minionego życia? Odpowiada temu zresztą okoliczność, że szok w chwili, którą uświadamiamy sobie jako chwilę już niegdyś przeżywaną, zazwyczaj przytrafia nam się w postaci dźwięku. To jakieś słowo, szum, stukot miewa tę władzę, aby zawezwać nas, nieprzygotowanych, w chłodną czeluść pewnego Ongis, gdzie terażniejszość zdaje się wracać do nas tylko echem odbitym od sklepień owego grobowca. Osobliwe, że jeszcze nie podążono tropem odwrotności tego oddalenia – tropem szoku, w jaki wprawia nas jakieś słowo, zdumiewające jak zapomniana pleśń w naszym pokoju. Pozwala nam ona domyślać się czegoś obcego, co było; tak samo istnieją słowa lub pauzy, które pozwalają się domyślać obcości niewidzialnej: przyszłości, o jakiej ta obcość u nas zapomniała⁴⁰.

Zatem cytat może powodować doznanie historyczne. *Marina* jest w pewnym sensie zapisem Benjaminowego szoku na słowo. Cudze słowa wywołują w powieści obrazy z własnego życia. Ale w prawdziwy szok wprawia

---

³⁹ *Idem.*

⁴⁰ Cyt. za: S. Weigel, *op.cit.*